

GABRIELIUS E. KLIMENKA
EDUARDAS KLIMENKA

IŠMOKTOS PAMOKOS: NE TIK ŠAULIAMS

Atsakingoji redaktorė: DOVILĖ PUKERTAITĖ

Redaktorė: SANDRA BALŽEKAITĖ

© GABRIELIUS E. KLIMENKA,

© EDUARDAS KLIMENKA

© Dizainerė: GRETA JANUTYTĖ

© Viršelio nuotrauka: VVYTAUTAS ROŽANSKAS

© Nuotraukų autoriai: ŪLA KLIMENKIENĖ,
GABRIELIUS E. KLIMENKA, EDUARDAS KLIMENKA,
VALDAS KILPYS, VYTAUTAS ROŽANSKAS

Spausdino: UAB „Judex spauda“,
Europos pr. 96, LT-46351 Kaunas

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos
integralios bibliotekų informacinės sistemos
(LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-08-0139-0

2023

Tiražas: 500 egz.

TURINYS

2	Įvadas
5	Išgyvenimas – (ne)sudėtingas reikalas
11	Keli patarimai saugiam stovyklavimui
17	Pavojaus signalai. Miškas
23	Prakuras – ką naudoti, kad deivė Gabija neužsirūstintų
30	Kaip išsirinkti gerą skeltuvą
35	Geras laužas kaulų nelaužo
43	O peili, priešė mano! Arba kaip saugiai naudoti savo <i>geriausią draugą</i>
61	Išlikimas: patarimai žiemos metui
51	Devyni iš dešimties nemoka užsirišti batų
67	Vandens naudojimo žiemą ypatumai
75	Mokėk orientuotis
83	Kompaso ABC
91	Išvykimo krepšys: kas jame turi būti sudėta

Išlikimas ekstremaliose situacijose – tai ne tik gebėjimas orientuotis ar puikiai jaustis gamtoje, tai tema, kuri reikalauja begalės žinių ir įgūdžių. Kad turėtum daugiau galimybių išlikti, reikia mokėti daug dalykų: įkurti ugnį parankinėmis priemonėmis, gebėti orientuotis be kompas, pasistatyti laikiną būstą, gebėti tinkamai naudoti įrankius ar prireikus jų pasidaryti, prasimanyti maisto, rasti vandens, kai greta nėra atviro vandens telkinio, ir dar daug kitų dalykų.

Žinios ir įgūdžiai – kertiniai dalykai, kai kalbame apie išgyvenimą. Turėdamas tvirtus pamatus, vėliau galėsi improvizuoti, nes tiesa ta, kad improvizacija sudaro didelę išlikimo proceso dalį. Juk vieną akimirką gali turėti gerą įrangą, puikų peilį, palapinę ar primusą, o kitą – visko netekti. Kas tuomet? Teks improvizuoti, tad tavo galimybės išgyventi bus kiek didesnės. Taigi tavo rankose knyga, parengta straipsnių pagrindu, spausdintų Lietuvos šaulių sąjungos žurnalo „Trimitas“ rubrikoje „Išmoktos pamokos“.

Norisi tikėti, kad ši knyga suteiks tau žinių ir motyvacijos sistemingai mokytis išlikimo įgūdžių. Perskaitęs ją, turėsi šioją tokį teorinių žinių bagažą, tačiau rekomenduojame kuo daugiau pamokų išmėginti praktiškai. O dar geriau būtų ne tik vieną kartą išbandyti, bet ir nuosekliai lavinti įgūdžius, nes vien perskaitytos knygos ar pažiūrėto vaizdo įrašo nepakanka.

Jei norėsi daugiau sužinoti apie išlikimą, skaityk šaulių žurnalo „Trimitas“ rubriką „Išmoktos pamokos“ ir sek rubrikos autorius socialiniame tinkle „Facebook“ #KlimEndka.

Jei dvejoji, ar tau to reikia, nepamiršk, kad nelaimės nutinka netikėtai, vieną akimirką saugiai keliauji mišku, kitą, žiū, jau esi vejamas miško gaisro. Tikimės, kad taip niekada nenutiks, bet tikrai žinome, kad išgyvenimo įgūdžių lavinimas yra puikus laiko leidimas gamtoje, ypač jei norisi pailsėti nuo miesto triukšmo. Tai gali daryti vienas, su šeima ar draugais.

Laikas, praleistas kartu, bus kur kas prasmingesnis, nes kuo daugiau žmonių žinos, kaip elgtis nelaimės atveju, tuo visi būsime saugesni. Nesvarbu, kas tu esi: mokytojas, studentas, biuro darbuotojas ar šaulys, svarbu nuosekliai mokytis.

+

Linkime tau smagaus žinių įgijimo bei įgūdžių lavinimo.

Duok Dieve, kad viso to prisireiktų tik smagiam stovyklavimui, o ne realiai kovai už būvį.

Knygos autoriai – išgyvenimo akademijos KlimEndka įkūrėjai ir instruktoriai Gabrielius E. Klimentka ir Eduardas Klimentka.

1 IŠGYVENIMAS – (NE)SUDĖTINGAS REIKALAS

Vedant paskaitas tenka susidurti su asmenimis, kurie, prisižiūrėję „Youtube“ vaizdelių apie išgyvenimą, jaučiasi dideliais ekspertais, tačiau esame įsitikinę, kad norėdamas tapti išgyvenimo specialistu arba bent jau peržengti vaizdelių žiūrėjo mėgėjo lygį turi daug dirbti – ilgametė praktika suformuos žinių bagažą ir įgūdžius, o tuomet galėsi improvizuoti.

Mūsų dažnai klausia, kokius įgūdžius turėčiau lavinti, kad išgyvenčiau? Svarbu lavinti ne tik įgūdžius, bet ir įpročius. Taigi aptarkime esminius dalykus, kuriuos derėtų lavinti ir ugdyti, kad patekęs į ekstremalią situaciją turėtum daugiau galimybių išlikti.

RAMYBĖ. Patekęs į bet kokią ekstremalią situaciją turi mokėti išlikti ramus. Tai padės blaiviai vertinti situaciją ar bent jau jos nepabloginti, nes panikuojantis žmogus tinkamai nemąsto. Baimė yra natūralus dalykas ir turbūt nėra pasaulyje žmogaus, kuris ko nors nebijojo. Tačiau drąsus ne tas, kuris nieko nebijo, bet tas, kuris pažaboja savo baimę. Suvaldžius baimę, lengviau nepasiduoti panikai. Pirmomis ekstremalios situacijos akimirkomis ar net valandomis panika yra pavojingiausias priešas, galintis tave paklaidinti ar pražudyti.

MOKĖK RASTI VANDENS. Ne, gebėjimas naudotis virgule nėra tas įgūdis, kuris šiuo atveju tau padės, čia kalbame apie realias žinias, kaip gali rasti vandens, net jei greta nėra atviro vandens telkinio. Be vandens resursų ištempsi iki trijų dienų ir vieną kartą užsimerksi, o atsimerkęs pamatysi vyruką su barzda ir raktais, sakantį: „Aš – šventasis Petras, sveikas atvykęs į Dangaus karalystę.“

MOKĖK ĮKURTI UGNĮ. Gebėjimas įkurti ugnį neturint degtukų, žiebtuvėlio ar skeltuvo yra be galo svarbus praktiškai bet kurioje ilgiau užsitęsusiame ekstremalioje situacijoje. Žiemos metu gebėjimas įdegti ugnį parankinėmis priemonėmis yra gyvybiškai svarbus. Keliaudamas gali patekti į tokią situaciją, kai neturėsi nieko, tačiau turėsi kovoti su šalčiu dėl savo gyvybės ir tuomet tikrai nebus laikas mokytis sukurti ugnį iš to, ką rasi aplinkoje.

MOKĖK PASIDARYTI LAIKINĄ BŪSTĄ.

Ekstremaliomis sąlygomis daug lengviau išgyventi, kai turi palapinę arba palapinsiaustę, tačiau turi mokėti pasidaryti laikiną prieglobstį iš to, ką motulė gamta duoda, ir kitų, po ranka turimų resursų. Tiesiog užuovėjos ar pastogės gali nepakakti, reikia mokėti pasistatyti būstą, kuris turėtų stogą, sienas, gultą ir net šildymą. Toks įgūdis padės nesusalti žiemos metu arba komfortabiliai išsimiegoti ir sušilti lietingu sezonu. Kai esi pavargęs ir išsekęs, o galva nebedirba, organizmas daro tai, ką yra įpratęs, tad kiekvienos iškylos metu, kai statai palapinę ar kitą būstą miegui, pratinkis pasiruošti maksimaliai: pasidaryk paklotą iš šakų, jei reikia – pakylą, rinkis kuo geresnę vietą ir t. t. Tai negarantuos tavo išsigelbėjimo, tačiau šis įprotis ekstremalioje situacijoje tausos tavo jėgas ir energiją, nes galėsi komfortabiliai ilsėtis ir mažiau gaiši laiko eksperimentuodamas bei galvodamas, ką daryti?

GEBĖK NAVIGUOTI. Svarbu mokėti naudotis kompasu ir gebėti nustatyti pasaulio kryptis pagal gamtinius objektus. Pametęs kompasą ir žemėlapi, gebėdamas susirasti šiaurę, galėsi susiorientuoti, rasti kryptį civilizacijos link. Prieš kiekvieną išvyką turėtum gerai išsinagrinėti žemėlapi, t. y. žinoti, kokie objektai yra aplink tavo maršrutą.

MOKĖK FILTRUOTI IR STERILIZUOTI VANDENĮ. Didžioji vandens dalis gamtoje yra netinkama gerti, todėl reikia mokėti jį padaryti saugų. Nieko nėra blogiau, jei siekiant išgyventi tave numarins per nešvarų vandenį pasigauta dizenterija. Keli žinomi būdai, kuriais galėsi vandenį padaryti švarų, gali išgelbėti tavo gyvybę.

ŽVEJYBOS IR MEDŽIOKLĖS ĮGŪDŽIAI. Patekęs į ekstremalią situaciją vien augalais nepramisi, tad reikės gebėti pasigauti rimtesnį grobį. Žvejyba yra lengvesnis būdas pramisti nei medžioklė, tačiau ne visur rasi vandens telkinį, tad medžiojimas ar spąstų spendimas gali būti vienintelis būdas, kad gautum baltymų ir riebalų, taip reikalingų mūsų organizmui.

ŽINOK TARPTAUTINIUS PAVOJAUS SIGNALUS. Žinodamas tarptautinių pavojaus signalų kalbą, padidinsi savo galimybes išgyventi. Tūlam lietuviui galbūt jie praverčia rečiau, tačiau keliaujantiems į atokias pasaulio vietas jie gali būti gyvybiškai svarbūs.

ĮRANKIŲ IR GINKLŲ GAMYBA.

Gebėjimas pasigaminti buitinius įrankius ir ginklus gali praversti medžiojant ir siekiant susikurti bent minimalų komfortą patekus į ekstremalią situaciją. Toks gebėjimas pravers ir patekus į nelaisvę, ir bandant apsiginti nuo plėšikų ar gyvūnų. Tiek vienu, tiek kitu atveju tavo tikslas – išgyventi.

PRATINKIS NIEKO NEIŠMESTI. Išlikimo atveju bet kokia šiukšlė, kurią turi, gali tapti neįkainojamu resursu. Pavyzdžiui, turėdamas folijos, likusios nuo šokolado, gali pasidaryti indą uogoms rinkti. Turėdamas didesnį kiekį gali papildomai apšiltinti būstą, pasidaryti galvos apdangalą ar siūsti šviesos signalus praskrendančiam lėktuvui. Šiukšlių kaip resursų panaudojimo galimybės iš esmės apsiriboja pačios šiukšlės pobūdžiu ir tavo fantazija.

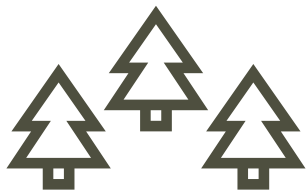
VISADA TURĖK PAPILDOMĄ PORĄ KOJINIŲ. Sausos kojinės sumažina bėdas, atitolina ligas ir saugo kojas nuo nutrynimo. Iš švarių kojinių gali pasidaryti vandens filtrą, panaudoti vietoj pirštinių ar maišelio, galų gale į ją įdėjus akmenį išeis visai nebloga savigynos priemonė.

PRATINKIS TINKAMAI NAUDOTIS PEILIU IR KIRVIU.

Primename tik esminius punktus, nes apie peilio naudojimą pakalbėsime vėliau: nepjauk į save, kapok taip, kad nuslydęs kirvis tavęs nesužeistų, mūvėk pirštines. Saugi elgsena čia svarbiausia, nes išlikimo atveju gresia mirtis, o stovyklavimo, geriausiu atveju, – sugadintas savaitgalis, kurį gali tecti praleisti ligoninėje.

PAŽINK VALGOMUS AUGALUS.

Kai kalbame apie valgomus augalus, paprastai kursų dalyviai puikiai pažįsta tai, ką randa parduotuvėse, tačiau visiškai nepažįsta to, kas valgomo auga miške. Paprastai apsiribojama viena kita uoga, keliomis grybų rūšimis, riešutais ir zuikio kopūstais. To nepakanka, kad išgyventum. Mes jau atitrūkę nuo gamtos ir nebepažįstame jos teikiamų resursų, todėl eilinis miestietis geba atskirti kokias tris valgomų grybų rūšis, grybautojas – kokią dešimtį, supergrybautojas dvigubai daugiau, tačiau pastarųjų labai reta. Lietuvoje auga per šimtas valgomų grybų rūšių: kiek tu jų pažįsti ir nedvejodamas rinktum bei valgytum?

MOKĖK SU(SI)TEIKTI PIRMĄJĄ MEDICININĘ PAGALBĄ.

Pagal statistiką kas penktam žmogui prisireikia pirmosios medicinos pagalbos. Ją nedvejodami moka suteikti vienas iš šimto. Supranti, kaip mes visi rizikuojame? Toli eiti nereikia, pavyzdžiui, namie slystelėjo peilis, prasidėjo stiprus kraujavimas, turi minutę, ką darysi? Na gerai, jei tu – šaulys, tad greičiausiai žinai, ką reikia daryti, tačiau ar žino tavo artimieji? Jei žino, ar moka? Stresas – baisus dalykas, nes jei tik žino, bet neturi išlavinto įgūdžio, greičiausiai šių žinių taip ir nepanaudos. Svarbu mokėti suteikti pirmąją medicinos pagalbą ir sau, ir kitam.

TURĖK KULINARINIŲ ĮGŪDŽIŲ.

Maisto gamyba yra atskira meno rūšis. Nepakanka, kad moki išsivirti kiaušinį ar dešrelės ir susitepti sumuštinį. Turi mokėti išsivirti ar išsikepti mėsos jos nesudegindamas, neskany maistą padaryti skanų ir pan. Skanus ir maistingas maistas kelia motyvaciją ir suteikia jėgų toliau kautis dėl savo gyvybės.

VISADA TURĖK PEILĮ. Turbūt girdėjai posakį: „Turėdamas peilį išgyvensi bet kur.“ Tame yra dalis tiesos, nes tai pats svarbiausias išlikėjo įrankis. Dar geriau turėti daugiafunkcij įrankį, kuriame yra papildomi įrankiai: replės, yla, pjūkliukas ir t. t. Iš asmeninės patirties galime pasakyti, kad nereikia net ekstremalesnės situacijos, turint peilį, kasdienybė gerokai palengvėja.

PAŽINK SAVO ELEKTRONINIUS PRIETAISUS.

Svarbu žinoti, ką geba tavo išmanusis telefonas ir laikrodis. Dabartiniai prietaisai turi begalę funkcijų, galinčių pagelbėti išsikviečiant pagalbą (net jei netekai sąmonės), turi krūvą programėlių, galinčių padėti pasiklydus ir pan. Čia svarbus momentas: reikia žinoti, kaip programėlės tiksliai veikia, ir mokėti jomis pasinaudoti. Taip pat svarbu žinoti savo prietaisų galimybes: kiek laiko baterija, ar veiks, jei įkris į vandenį, ir pan.

TURĖK ĮPROTĮ VISKĄ DĖTI TEN, KUR REIKIA.

Įprotis susidėti nešiojamą inventorių į konkrečias vietas gali labai pagelbėti ekstremalioje situacijoje, ypač tada, kai gyvybės ir mirties klausimas yra minučių ar net sekundžių reikalas. Žinojimas, kurioje kišenėje ar kuprinės dalyje yra įdėtas, pavyzdžiui, turniketas arba peilis, gali išgelbėti tavo arba draugo gyvybę. Pasitreniruok greitai išsitraukti reikiamus daiktus. Įpratus nerekomenduojama keisti inventoriaus vietos, nes stresinėje situacijoje raumenys dirbs kaip įpratę, tad pats nustebsi, kai vietoj turniketo išsitrauksi vandens buteliuką arba panaudotą nosinę.

MOKĖK PLAUKTI. Miesto žmonės vis rečiau moka plaukti. Ir nekalbame apie gebėjimą kurį laiką išsilaikyti vandens paviršiuje. Turi mokėti plaukti, plaukti su daiktais, plaukti gelbėdamas skęstantįjį, plaukti didelius atstumus.

UŽSISEK KIŠENES. Šaulius mokome vilkinti uniformą ir ką nors išsiėmus iškart užsisiegti kišenes. Tai naudingas įprotis, ir ne todėl, kad taip rūbai atrodo tvarkingiau, užsegta kišenė – saugūs daiktai. Įsivaizduok, įsidėjai peiliuką į kišenę, staiga jo prisireikė, o jis jau guli kažkur miško glūdumoje; bėgdamas iš nelaisvės nugvelbei kokius nors taktiškai svarbius dokumentus, bet pamiršai užsegti kišenę ir, žiū, jau su dokumento turiniu pažindinasi lapės, kiškiai arba varlės.

Kaip turbūt ir supranti, šis sąrašas nėra baigtinis, tačiau jei esi naujokas išlikėjas, dabar žinai kryptį, kur link sukti savo įgūdžių ir įpročių lavinimą. Liaudies išmintis teigia: ką išmoksi, ant pečių nenešiosi, tad linkime išmokti, bet kad to niekada neprisireiktų ekstremalioje situacijoje. Tegul visos nelaimės tave aplenkia, o visos kelionės būna smagus nuotykis. x

2 KELI PATARIMAI SAUGIAM STOVYKLAVIMUI

Vasarą kiekvienas bent kartą vykstame prie ežero, stovyklaujame miške arba grybaujame. Kiekviena iš šių veiklų gali kelti tam tikrų pavojų, apie kuriuos ne visada susimąstome. Taigi keli patarimai, kaip stovyklauti saugiai ir džiaugsmingai. Dalijamės savo pačių pastebėjimais ir išmoktomis pamokomis.

STOVYKLAVIETĖS ĮRENGIMAS

Kaip manai, nuo ko šiais laikais prasideda stovyklavimas? Uždavę šį klausimą, paprastai išgirstame pačių įvairiausių atsakymų, tačiau realybė tokia, kad šiais laikais stovyklavimas prasideda nuo šiukšlių, kurias paliko prieš tai stovyklavę asmenys, surinkimo. Šiukšles surenkame ne tik dėl estetinio vaizdo, bet ir dėl pavojaus susižeisti. Renkant šiukšles svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar nesimėto kokių nors stiklo šukių, ar laužavietėje nėra sprogių ar kitokių medžiagų, kurios galėtų padaryti kepamą šašlyką nevalgomą, pavyzdžiui, plastiko. Surinkęs stiklo šukes apsaugosi savo kojas, o atidžiai apžiūrėta laužavietė ir pašalintos sprogios medžiagos – nebūtinai sprogmenys, tai gali būti ir po pelenais pakastas degiojo skysčio butelis ar koks purškiamo dezodoranto flakonas – padės išvengti bėdos.

VIETA PALAPINEI

Statydamas palapinę atkreipk dėmesį į oro sąlygas, gruntą, nuolydį ir atstumą nuo laužavietės.

ORO SĄLYGOS

Jei diena labai karšta, palapinę geriau statyti pavėsyje. Tai ypač svarbu tada, jei nuspręsite dieną snūstėli. Palapinėje, stovinčioje atokaitoje, gali būti karšta, o užmigus gresia šiluminis smūgis. Jei diena vėjuota, nestatyk palapinės po medžiais arba arti jų. Čia didžiausią pavojų kelia seni medžiai ir lūžtančios jų šakos. Jei pliaupia lietus, geriau, kad palapinė nestovėtų dauboje, nes visas vanduo kaupsis po ir aplink ją.

GRUNTAS

Taigi, jei lijo lietus ir aplink palapinę susidarė bala, stovyklavietę ar tik palapinę derėtų nepatingėti perkelti į kitą vietą. Net ir šiltuoju metų laiku miegodamas baloje gali peršalti. Tiesioginio sąlyčio su vandeniu gali ir neturėti, drėgmė vis tiek padarys savo – greičiau iš organizmo pasišalins šilumą ir po nakties nubusi sušalęs. Statydamas palapinę atmink, kad minkšta žemė kaupia drėgmę, molėtas gruntas – purvą, smėlis – jo tikrai bus daug palapinėje, batuose ir ant drabužių, dėl ko gali pritrinti pačias netikėčiausias kūno vietas.

NUOLYDIS

Turbūt turėjai tokios patirties, kai ryte prabudai iki pusės iščiutožęs iš palapinės arba visi palapinės gyventojai prabudo susispaudę krūvoje viename iš palapinės kraštų. Taip nutinka, jei palapinę pasistatome ant nuolydžio. Net jei jis labai nedidelis, tai mažina miego kokybę bei sukelia kitų nepatogumų.

ATSTUMAS NUO LAUŽAVIETĖS

Ne kartą teko matyti, kai neįgudę stovyklautojai palapinę stato per arti laužo. Tas „per arti“ yra maždaug 2 metrai. Saugus atstumas nuo palapinės turėtų būti bent 15 metrų. Per arti pastatyta palapinė labai lengvai gali užsidegti nuo vėjo atneštų žarijų. Arba spragsinčių žarijų.

SĖDĖJIMAS ANT ŽEMĖS

Paprastai sėdėjimo ant žemės klausimą kiekvienas prisimena šaltuoju metų laiku, tačiau jis svarbus ir vasarą. Norėdamas atsisėsti, visuomet pasidaryk izoliaciją tarp savęs ir žemės paviršiaus. Tam tinka paklotėlis, striukė, kuprinė, rąstas ar bet kas kitas, galintis atsidurti tarp tavęs ir žemės. Net ir vasarą ilgėliau pasėdėjęs ant plikos žemės turi nemenką pavojų peršalti.

TUALETO REIKALAI

Įsikurdamas stovyklavietėje įrenk tualetą. Tai gali būti elementari duobė su šonus uždengiančiais rąstukais, ant kurių galima pritūpti nebijant įkristi į duobę. Greta duobės pastatyk kibirą su pelenais ir po kiekvieno apsilankymo tualete pabarstyk duobės turinį. Tai padės stabdyti kvapus ir bakterijas. Patį tualetą įrenk maždaug 100 m atstumu nuo stovyklavietės ir vandens telkinio. Nesant galimybės įrengti tualetą, turėk kastuvėlį. Prispyrus reikalui eik kiek įmanoma toliau nuo stovyklavietės ir išsikask maždaug sprindžio gylio duobutę. Atlikęs reikalą į duobutę mesk panaudotą tualetinį popierių ir viską užkask. Nesišlapink arti stovyklavietės – stovyklavietė ir jos prieigos – ne tualetas.

Šiais laikais susiduriama su dar viena problema, gresiančia sveikatai, ypač vaikų. Asmenys, nebuvo gamtoje, gali nemokėti arba psichologiškai bijoti tuštinti gamtos sąlygomis. Todėl kenčia visą laiką, kol būna gamtoje, ir neina į tualetą. Jei atvykote su vaikais, stebėkite, ar jie tikrai kasdien tuština, nes kitaip gali atsirasti sveikatos problemų.

EŽERO VANDENS NAUDOJIMAS

Jeigu stovyklautojas, virdamas kavą ar gamindamas maistą, naudoja vandenį iš greta esančio vandens telkinio: ežero, upės, upelio ir pan. Jis turi įsitikinti, kad greta nėra kokios nors kanalizacijos, fermos ar kitokio teršiančio objekto. Vandenį, imamą iš gamtos, privaloma virinti arba kitaip sterilizuoti, nes, kad ir koks švarus jis atrodytų, jame gali būti įvairių bakterijų ar mikrobus, galinčių sukelti rimtų sveikatos sutrikimų. Dažniausias ir paprasčiausias vandens valymo būdas yra virinimas.

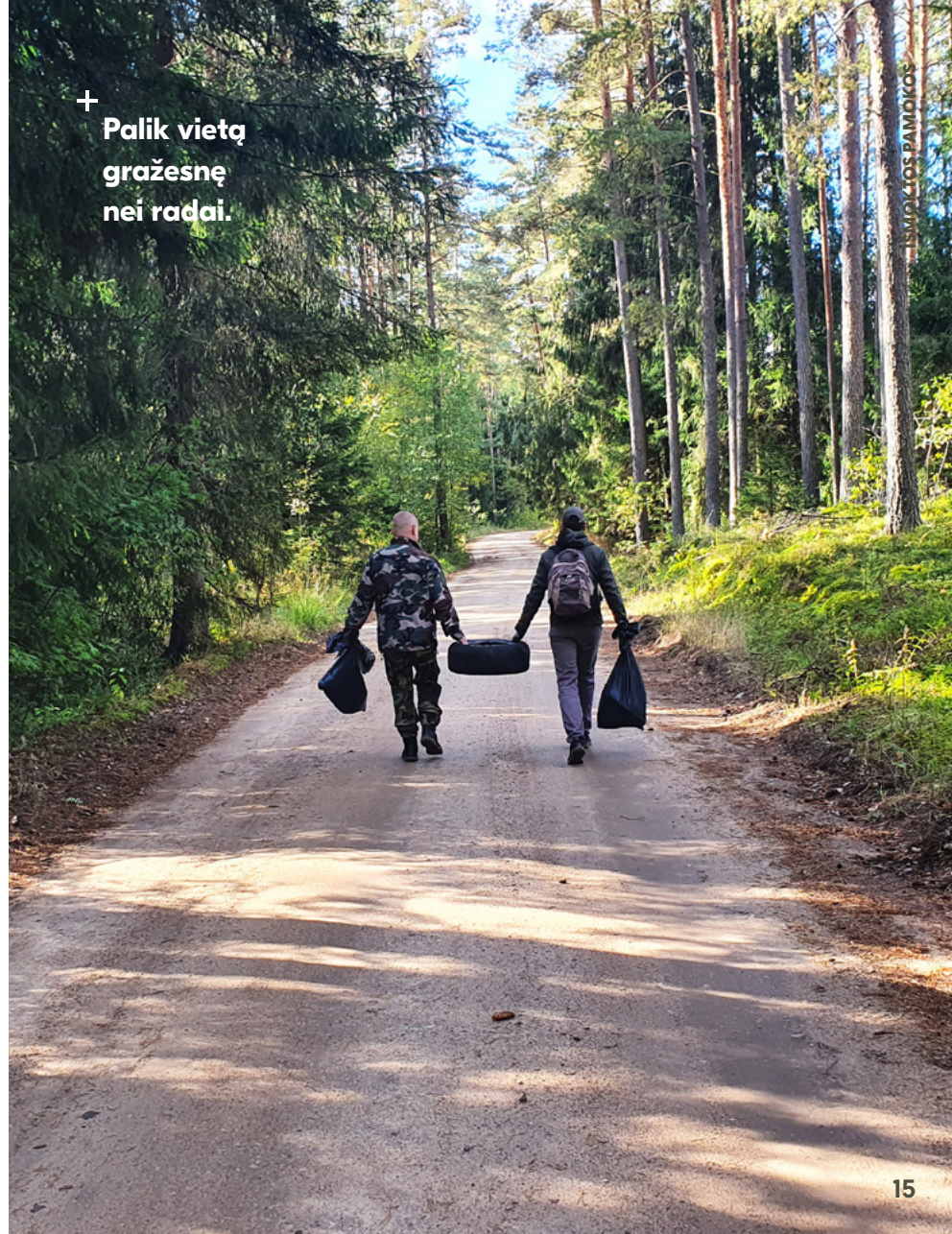
Kiek tenka stebėti stovyklautojus, dažniausiai kavos gaminimas iš ežero vandens atrodo taip: pasėmėme vandens, pakabinome puodą virš laužo, vos tik vanduo ėmė kunkuliuoti, nuimame jį ir daromės kavutę. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad dalis mikrobus ir bakterijų žūsta tada, kai vanduo pasiekia 70 °C, kita dalis – kai vanduo užverda, t. y. pasiekia 100 °C, tačiau vis tiek lieka nemenka dalis tokių mikroorganizmų, kuriems nepakanka, kad temperatūra pasiektų 100 °C, jiems sunaikinti reikia daugiau laiko, tad vandenį iš ežero derėtų virinti bent 10–15 minučių. Jei vandenį teko semtis iš pelkės, išvalytą jį derėtų virinti apie 30 minučių.

IŠVYKIMAS

Svarbiausia buvimo gamtoje taisyklė – nepalikti pėdsakų. Žmogaus veikla dažniausiai yra niokojanti. Kur žmogus įžengia, ten jis palieka suirutę ir daugybę savo veiklos pėdsakų. Gamta – ne tik jūsų namai, joje gyvena daug visokių gyvių. Tad ten, kur bent trumpam apsistojai, palik viską taip, kaip radai, arba dar gražiau. Jeigu stovyklavai specialiai tam įrengtoje vietoje, sutvarkyk aplinką, įsitikink, kad laužas tikrai užgesintas ir kad visos šiukšlės surinktos. Skautai vadovaujasi principu „palik vietą gražesnę nei radai“, tad būtų šaunu, jei visi juo vadovautųsi. x

+ Dalis mikrobus ir bakterijų žūsta tada, kai vanduo pasiekia 70 °C, kita dalis – kai vanduo užverda, t. y. pasiekia 100 °C, tačiau vis tiek lieka nemenka dalis tokių mikroorganizmų, kuriems nepakanka, kad temperatūra pasiektų 100 °C, jiems sunaikinti reikia daugiau laiko, tad vandenį iš ežero derėtų virinti bent 10–15 minučių.

**+
Palik vietą
gražesnę
nei radai.**

3 PAVOJAUS SIGNALAI. MIŠKAS

Pavojaus signalai naudojami tada, kai reikia atkreipti gelbėtojų dėmesį. Iš pradžių apžiūrėk savo daiktus, gal rasi veidrodėlį, žibintuvėlį, švilpuką, ryškių spalvų rūbą ir pan., nes visa tai gali padėti signalizuojant. Dienos metu taip pat galima signalizuoti dūmais, tam tarp savo daiktų reikės turėti ugnies įžiebimo priemonių.

GARSINIAI SIGNALAI

Visi garsiniai ar vizualiniai signalai turi būti aiškūs ir gerai matomi / girdimi, reikia būti tikram, kad paieškos komanda ar atsitiktinis stebėtojas suvoks, jog mato ar girdi pavojaus signalą, o ne šiaip laužą, saulės zuikučių blykčiojimą ar girdi vienkartinį švilptelėjimą. Tad signalus pravartu perduoti periodiškai. Jei šauki, stenkis, kad šūksniai būtų tam tikru dažnumu, pavyzdžiui, tris kartus riktėlėjau, tyliu 10 sekundžių, tuomet vėl tris kartus rikteliu. Šiuo atveju pauzės tarp rėkimų yra skirtos ir tam, kad pats galėtum išgirsti, jei gelbėtojai bandys tau signalizuoti atgal.

Pasiklydus miške rėkimas yra pats paprasčiausias būdas prisišaukti pagalbos. Tačiau čia reikia atkreipti dėmesį į kai kuriuos niuansus. Aukštas balsas girdisi toliau nei žemas, todėl moteris paprastai turi daugiau galimybių būti išgirsta nei vyras. Šaukiant dauboję, jos šlaitai blokuoja garso bangas, tad už kalvelės esantis žmogus tavęs neišgirs, net jei atstumas bus nedidelis. Tad šaukiant pagalbos pravartu palypėti aukščiau, tuomet tave iš toliau girdės. Balsą reikia patausoti, nes net ir šiltu oru nuo rėkimo galima gana greitai užkimti. Kad taip nenuitiktų, geriau naudoti švilpuką. Jis girdisi maždaug triskart toliau nei rėkiančiojo balsas. Jei švilpuko neturite, reikia mokėti švilpti be jo arba gebėti pasidaryti švilpuką iš parankinių priemonių, pavyzdžiui, iš riešuto kevalo.

Svarbu atkreipti dėmesį į miško dydį. Dideliame miške, kur nors sengirėje, maža tikimybė sutikti žmonių, vadinasi, patausodami jėgas keliaujame ten, kur esama žmogaus buvimo pėdsakų, tokioje vietoje didesnė tikimybė prisišaukti pagalbą. Žinoma, Lietuvoje sudėtinga rasti gūdų mišką, kuriame nesutiktume žmonių, ypač šiltuoju metų laiku, tačiau šaltuoju metų laiku net ir netoli gyvenvietės esančiame miške jau gali būti sudėtinga prisišaukti pagalbos.

Jei naudojame švilpuką, tuomet yra keli algoritmai, kuriuos būtų naudinga žinoti:

+

1. Paskiri triukšmingi garsai su maždaug minutės tarpais.

2. Šešių garsinių signalų grupė su dešimties sekundžių pauze tarp jų.

3. Nuolatinis triukšmas, kuris yra efektyvus, kai jau žinai, kad tavęs ieško ir tau tereikia kelti triukšmą, kad gelbėtojai lengviau aptiktų tavo buvimo vietą.

SIGNALINIAI LAUŽAI

Degdamas laužą nepamiršk saugumo, na, kad vietoje signalizavimo nereikėtų gelbėtis nuo miško gaisro. Svarbu, kad signalinis laužas būtų atviroje vietovėje, kur jis būtų matomas iš visų pusių. Geriau laužą kurti ant kalvos, o ne dauboje. Nuo kalvos jis bus regimas gana toli ir iš bet kurios pusės. Aukštumoje įrengtas laužas nakties metu gali būti regimas ir už 20 kilometrų.

Tarptautinėje pavojaus signalų sistemoje gelbėjimo prašymu yra laikomi trys laužai, vienas nuo kito nutolę maždaug trijų metrų atstumu. Tokie laužai gali būti sudėlioti arba į vieną liniją, arba trikampių, t. y. kiekvienas laužas būtų menamo trikampio kampe. Laužų trikampis, kurio kraštinės būtų bent jau 20 metrų, nurodo sraigtasparniams nusileidimo vietą [ji turėtų būti laužų centre]. T forma sudėliotas laužas nurodo gelbėjimo lėktuvams vietą, kurioje galima saugiai nusileisti. Laužas kaip šviesos signalas tinka naktį – tad reikėtų naudoti sausas malkas. Dieną kaip dūmai – tad tokiu atveju praverstų sausi lapai ir žolė, drėgna mediena, celofanas, plastikas, automobilinis tepalas ar sena padanga, deja, jų pilni miškai.

Svarbu atkreipti dėmesį į laužo dydį: kuo jis didesnis, tuo sunkiau prižiūrėti, tad kartais geriau keli nedideli laužai nei vienas didelis.

VEIDRODĖLIS IR ŽIBINTUVĖLIS

Veidrodėlio ir žibintuvėlio naudojimo principas panašus, tik pirmasis naudojamas saulėtą dieną, o antrasis – naktį. Tikslas – šviesti į lėktuvo ar gelbėtojų pusę. Veidrodėliu nukreipiamo saulės zuikutį į gelbėtojų pusę ir sukiodami aukštyn žemyn signalizuojame. Veidrodėlio spindesys regimas iš gana toli. Neturint veidrodėlio galima panaudoti foliją, stiklo šukę, uždengtą iš vidinės pusės, užtemdytą telefono ekraną ir pan.

Žinoma, šie kurs gerokai blankesni saulės zuikutį, bet tai geriau nei nieko. Žibintuvėlį naudojame naktį. Jį derėtų arba judinti, arba, dar geriau, trumpai uždegti jo šviesą ir vėl atidengti. Mirganti švieselė labiau atkreipia dėmesį nei vienodai šviečianti. Naudojant žibintuvėlį svarbu skleisti baltą šviesą, neprisidengtą jokiais filtrais, nes žalios ar raudonos spalvos filtras paslepia šviesą ir jūsų siunčiami signalai gali likti nepastebėti. Žinoma, taktinėje situacijoje tai didelė pagalba maskuojantis, tačiau bandant išgyventi tai gali būti pražūtinga. Panašiu principu galima naudoti ir signalinį fakelą, jis nakties metu taip pat regimas iš gana toli. Tiek žibintuvėliu, tiek veidrodėliu galima signalizuoti Morzės abėcėlės raides, jei jas moki.

Jei pasiklydai miške, tačiau turi telefoną, galima bandyti išeiti pasitelkus navigaciją, tačiau tarkime, kad navigacija neveikia arba ją nemokate naudotis. Prieš skambindami pagalbos telefonu, apžiūrėkite ir joje raskite bei įsidėmėkite objektus, kurie padėtų gelbėtojams suprasti, kur esate. Čia principas turėtų būti toks: ieškome aiškiai iš aplinkos išsiskiriančių objektų. Pavyzdžiui, pastebėtos šalia augančios trys pušys neduos naudos, tačiau elektros stulpas arba bokštelis bus gana aiškus ženklas, kur esi. Geras ženklas gali būti ir upė, geležinkelis, geodezinis stulpelis ir pan. Kai jau gelbėtojams nurodei savo vietą, lik ten, kur esi, nes, jei bandysi kažkur judėti, gali dar labiau pasiklysti, o gelbėtojams teks iš naujo nustatyti tavo buvimo vietą.

TAVO PĖDSAKAI

Bandydami kelią rasti savarankiškai turime būti tikri, kad nepradėsime klajoti ratais. Liaudies mitologija kalba apie vadinamuosius raganų arba velnio takus, apie juos pasakoja ir dabartiniais laikais pasiklydę asmenys. Patekę į tokį taką žmonės, visą dieną eidami tiesiai, ateina į tą pačią vietą, iš kurios išėjo. Kaip tai nutinka? Paprastai žmogus kuria nors koją žengia trumpesnį žingsnį (dažniausiai dešiniarankiai trumpina kairiosios kojos žingsnį, kairiarankiai – dešinėsios,

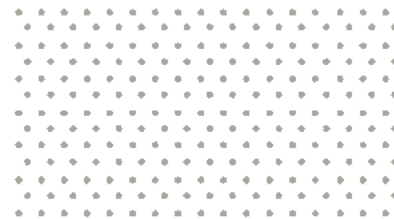
tačiau tai nėra aksioma, o dėsnis, tad pravartu kiekvienam sužiūrėti, kuria koja trumpinamas žingsnis, o tuomet keliaujant koreguoti kryptį bus lengviau). Taigi trumpindamas žingsnį žmogus gali apeiti 20–30 kilometrų ratą. Taip gali nutikti, jei neturi įgūdžio koreguoti savo judėjimo krypties pagal gamtos ženklus.

Kad nepradėtume klajoti ratais, turėtume žymėti savo nueitą kelią. Tai galima daryti rišant ant medžių ryškiaspalvius daiktus (virvutes, rūbų atplaišas ir pan.). Pravartu prie jų žymėti ir savo judėjimo kryptį bei laiką. Juos galima žymėti, pavyzdžiui, užrašant žymekliu ant medžio, išbraižant peiliu ar aštriu akmeniu ant uolos ir pan. Taigi, pamatęs savo paliktą pėdsaką, tu žinosi, kad grįžai atgal, matydamas kryptį ir laiką, galėsi įsivertinti, kiek toli grįžai. Jei tavęs ieško gelbėtojai, jie pagal tokius paliktus pėdsakus lengviau galės tave surasti.

Vienas išmintingas žmogus yra pajuokavęs: „Niekada nepasiklysi, jeigu nežinai kelionės tikslo.“ Išties, nežinosi, kad pasiklydai, jeigu nežinai, kur tau reikia nueiti. Todėl, kad nereikėtų klaidžioti ratais, pravartu nuspręsti, kur link nori nueiti. Pavyzdžiui, jeigu žinai, kad į pietus nuo vietovės, kurioje esi,

yra gyvenama vieta, upė, geležinkelis ir t. t., turi nuolat tikrinti, ar vis dar keliauji reikiama kryptimi. Čia pravers kompasas, o jeigu jo neturi, pravers visi išmokti ir asmeniškai išbandyti orientavimosi gamtoje įgūdžiai.

Esama tam tikrų signalų, kuriuos turėtų suprasti kiekvienas gelbėtojas. Nuotraukose pateikiame kelis iš jų. Tokie signalai gali būti sudėliojami iš šakelių, akmenukų ar kitų parankinių priemonių. x

4 PRAKURAS – KĄ NAUDOTI, KAD DEIVĖ GABIJA NEUŽSIRŪSTINTŲ

Norint įžiebtį ugnį, reikia nuo ko nors pradėti. Tinkamo ir patikimo prakuro pasirinkimas garantuoja, kad neteks visko pradėti iš naujo, o laužas įsikurs be papildomų pastangų, priešingu atveju deivė Gabija užsirūstins. Svarbiausias gero prakuro kriterijus – jis turi lengvai įsidegti, palaikyti liepsną pakankamai intensyviai ir ilgai, kad užtektų laiko įsidegti kurui, t. y. malkoms, kurios ir pavirs laužu.

Vis dar tenka matyti nustebusius žmonių veidus, išgirdus laikraštinio popieriaus alternatyvas. O taip, popierius nėra vienintelis prakuras, net jei tavo tėvai ir seneliai tik jį ir naudojo, be to, ne kiekvienas popierius yra prakuras, nes dalis jo sunkiai dega. Esama daugybės kitų priemonių, kurios gamtos sąlygomis yra ženkliai patikimesnės, o tam tikrais atvejais lengviau surandamos nei popierius. Aptarsime tris prakurus, kuriuos dažniausiai naudojame.

BERŽO TOŠIS

Senolių išmintis ir nagingumas per amžius šlovino įvairias beržo tošies savybes. Mus labiausiai domina tai, kaip ji gali padėti įkurti ugnį. Besidomintiesiems senaisiais amatais pro akis neturėjo praslysti tas faktas, kad beržo tošį galima panaudoti tokio indo kaip puodelis gamybai. Čia tiesiog norime atkreipti dėmesį į tai, kad dėl joje esančių aliejų beržo tošis yra nepralaidi vandeniui, nes yra aliejinga. Kodėl mus tai turi dominti? Ogi todėl, kad tie patys aliejai leidžia uždegti beržo tošį bet kokiomis oro sąlygomis. Tai yra labai didelis privalumas. Kai viskas aplink peršlapę nuo nesibaigiančio lietaus ir nerandi nė vieno sauso šapelio, galėsi įdegti beržo tošį.

Atlikome keletą eksperimentų šia tema, pabandyk ir tu. Tau reikės: beržo tošies, žiebtuvėlio arba skiltuvo, balos. Įmesk beržo tošį į balą, gali ją panardinti visiškai ir dar patrypti koja. Ištrauk tošį iš balos, ranka ar skudurėliu nubrauk vandenį. Tavo tošis yra paruošta degti. Jeigu naudoji žiebtuvėlį, belieka banaliai pridegti. Naudojant skiltuvą, reikia pagramdyti išorinę tošies pusę ir sutelkti kaip įmanoma didesnę atplaišų krūvelę. Įgudusiai rankai pakanka vieno brūkštelėjimo ir ugnis jau dega. Eksperimentą kviečiame pakartoti ir žiemą.

Beržo tošies universalumas yra tas, kad beržų pilnas kone kiekvienas Lietuvos miškelis. Visuomet pravartu pasirūpinti prakuru tada, kai tik surandi tinkamą progą. Tošį nuimk nuo nebegyvo medžio. Kol ji nėra visiškai supuvusi, bus visuomet tokia pat veiksminga. Niekuomet neplėšk tošies nuo gyvo medžio, nes ši medžio žaizda niekuomet nebeužgis.

PRAMONINIAI ĮDEGTUKAI – PJUVENŲ KUBELIAI SU PARAFINU

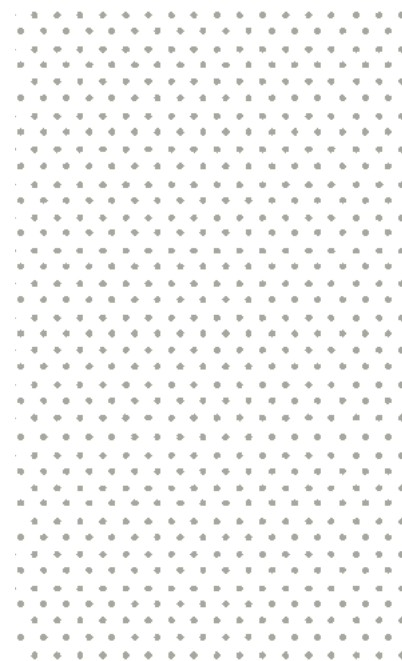
Netikėtai ištikus vasarai, kiekvienas save gerbiantis poilsiautojas iš dulkėtos pakampės išsitraukia šašlykinę. Iešminiai šefai nusėja vandens telkinių pakrantes ir prasideda neskelbtos, tačiau įnirtingos varžytuvės dėl skaniausio recepto, išmaniausio kepėjo, geriausio kšnelio... Namisėdos grilintojai naudoja kiek įmantresnius aparatus ir kiek įmantresnes priemones. Plačiausiai pasitelkiamas prakuras yra pjuvenų kubeliai su parafinu.

Atidesnė akis jau bus pastebėjusi raktinius žodžius: pjuvenos ir parafinas. Iš esmės tai nedidelė žvakė. Kokybiško įdegtuko energijos pakaktų užvirinti puodelį vandens, tad nekyla abejonės, kad šios energijos turi pakakti ir laužui įkurti. O nekokybiški... nekokybiškų geriau nepirkti, juk nuo to gali priklausyti ir jūsų gyvybė.

Žinoma, tokių pjuvenų ir parafino įdegtukų galime pasigaminti patys. Neretai tenka tai padaryti iš parankinių žvakigalių ir taip pratęsti besibaigiančios žvakės tarnavimo laiką. Tačiau kartais reikia mokėti patinęti. Įdegtukų gamintojai išvystė kokybės, svorio ir kainos balansą. Tad už sąlyginai nedidelę sumą galima įsigyti solidų kiekį priemonių, kurios tarnaus ilgą laiką. Ne veltui minime svorį, nes iš tiesų šie kubeliai yra lengvi ir kompaktiški.

Tad rekomenduojame žygyje visuomet turėti bent keletą jų kuprinėje ir išlikimo rinkinyje.

Vėlgi kviečiame atlikti eksperimentą. Tau reikės: pjuvenų ir parafino kubelio, žiebtuvėlio, balos. Panardink kubelį į balą ir palaikyk po vandeniu bent keletą minučių (mes laikėme panardintą dvylika valandų), ištrauk iš balos ir perlaužk kubelį per pusę arba tiesiog pagramdyk, kad atidengtum vidines atplaišėles. Kubelis paruoštas degti.

Kone labiausiai paplitęs prakuras yra medvilnė, būtiškai dar žinoma vatos pavadinimu. Jos populiarumą tarp žygeivių ir išlikėjų lemia šios medžiagos prieinamumas ir efektyvumas. Jos galime rasti beveik kiekvienoje parduotuvėje ir kiekvienuose namuose. Būtyje dažniausiai ji aptinkama medvilninių diskelių pavidalu, kurie įeina į mūsų žaviųjų damų grožio atributų arsenalą. Uždegti tokį medvilninį diskelį reikia minimalių pastangų, o suderinę su papildomomis priemonėmis galime išgauti maksimalų rezultatą.

Veikimo principas paprastas, tau reikia medvilnės diskelio ir ugnies šaltinio. Paprastai šiuos diskelius galima atskirti į dvi dalis, tempiant išilgai. Toks veiksmas išardo tankią diskelio struktūrą atverdamas daugybę smulkių medvilnės atplaišėlių, kurios lengvai pagauna skiltuvo kibirkštis ir žiebtuvėlio liepsną. Be to, tie, kas vis dar nesate išbandę skiltuvo, medvilnės diskelis gali pasitarnauti kaip puiki mokomoji priemonė.

Norėdamas padidinti šio prakuro efektyvumą, medvilnės diskelį sutepk koku nors riebalu: sviestu, lūpų vazelinu, aliejumi ir pan. Gali suvilgyti degiuoju skysčiu, pavyzdžiui, alkoholiu. Tai reikšmingai pailgins degimo laiką, kas savo ruožtu padidins laužo įdegimo galimybę. Riebalai taip pat apsaugos prakurą nuo vandens.

Atsitinka, kad žygio metu peršlampi iki paskutinio siūlo, persikeldamas per upelį paslysti ar užklumpa liūtis. Neapsaugotas medvilnės diskelis gali tapti nebenaudojamas. Išlikimo rinkiniuose, kuriuos išlikėjai sudaro patys, galima aptikti higieninių tamponų. Išlikėjai gana greitai pritaikė šią priemonę savo reikmėms. Plastikinis tampono apvalkalas jį puikiai apsaugo nuo išorinių veiksnių, o išpakuotas atskleidžia neįtikėtinai gausų medvilnės kiekį. Kiekvienas išlikėjas savo išgyvenimo rinkinyje turi įsidėjęs vatos, nes ekstremalioje situacijoje svarbu, kad būtų kuo mažiau pastangų ir kuo daugiau efekto. Tamponas sudarytas iš standžiai suspaustos vatos, kurią išmintingai naudodamas prakuro turėsi ilgam laikui. Po šių žodžių tikimės, kad su didesne pagarba eisi pro higienos prekių skyrių parduotuvėje, nes ten esančios priemonės gali puikiai pasitarnauti „survival“ reikams!

Šiuos tris prakurus išskyrėme tarp kitų dėl jų prieinamumo ir efektyvumo. Yra gyvybiškai svarbu turėti atspirties taškus aplinkoje, kurioje gyveni, nes, esant ekstremaliai situacijai, labiausiai tikėtina, būtent šioje aplinkoje ir teks išgyventi. Taip pat linkime, kad vasariniai laužai degtų saugiai, šašlykai būtų skanūs, o deivė Gabija nerūstautų ir būtų geriausia tavo draugė. Dabar pakalbėkime apie laužo įkūrimo ypatumus.

+

Išardę tankią vatos diskelio struktūrą atversite daugybę smulkių medvilnės atplaišėlių, kurios lengvai pagauna skiltuvo kibirkštis ir žiebtuvėlio liepsną.

Be to, tie, kas vis dar nesate išbandę skiltuvo, medvilnės diskelis gali pasitarnauti kaip puiki mokomoji priemonė.

KAIP IŠSIRINKTI GERĄ SKELTUVĄ

Dažnas šaulys moka skeltuvu įdegti ugnį, tačiau kiek praktika rodo, retas kuris geba atskirti, kuris ugnies skeltuvas yra geresnis, o kurį pelnytai galime vadinti tarka. Jų, kaip ir bet kokios ekipuotės dalių, esama įvairiausių. Tad šiandien kviečiame žvilgtelėti į kai kurias išmoktas pamokas apie ugnies skeltuvą: kaip pasirinkti tokį, kuris padės be didelio vargo įžiebtį ugnį.

SKELTUVO LYDINYS IR JUDESIO YPATUMAI

Dažnai iš to, koku judesiu skeliama kibirkštis, gana lengvai gali suprasti, kokį ugnies skeltuvą yra įpratęs naudoti asmuo, o neretai ir tai, kur yra baigęs išgyvenimo kursą. Šauliai neretai naudoja judesį, kai brauktukas laikomas stacionariai, o skeltuvas traukiamas į save. Paklausus, kodėl būtent toks judesys, argumentacija yra labai protinga: jei skeltuvas bus

stacionarus, brauktuku gali išbarstyti susirinktą lizdą arba prakurus, vadinas, daug įdirbio nueis veltui ir reikės iš naujo ruošti medžiagas prakurams.

Viena vertus, šis judesys nėra blogas, tačiau jis aktualus naudojant kieto lydinio skeltuvą, nes naudojant jį reikia daugiau jėgos, t. y. reikia braukti per visą skeltuvo ilgį, kad gautum pakankamą kiekį kibirkšties, o tada inercija gali pridaryti aukščiau minėtos bėdos. Naudojant minkšto lydinio ugnies skeltuvą toks judesys nebetenka prasmės, nes pats braukimas kitoks: nereikalauja jėgos, o ir kibirkštis būna dešimtkart daugiau. Turint minkšto lydinio skeltuvą, paprastai judesiai yra trumpi ir leidžia ilgesnį laiką išlaikyti nenutrūkstamą kibirkščių srautą bei reikalauja mažiau pastangų ir jėgų.

Vienas iš išlikėjo principų skelbia: mažai pastangų ir daug efekto. Pabandykite paeksperimentuoti ir savo skeltuvu įdegti bengališkąją ugnelę.

Į KĄ ATKREIPTI DĖMESĮ RENKANTIS SKELTVĄ

Specializuotose turizmo prekių parduotuvėse skeltuvų pasirinkimas labai didelis. Paprastai dažnas perka pigius, kartais todėl, kad kažkur matė tokį, kartais dėl elementaraus taupumo. Na, bet kaip sako liaudies išmintis: pigią mėsą šunys ėda. Skeltuvų klausimu tai beveik aksioma. Renkantis skeltuvą visada derėtų atkreipti dėmesį į kainą: pigus paprastai bus labai kieto lydinio ir, mano asmenine nuomone, tinkamesnis edukacijai, kad būtų išmokti tinkami judesiai, bet anaipatol ne išlikimui ekstremalioje situacijoje. Žinoma, vien kaina nieko nepasako, nes galima ir už didelius pinigus nusipirkti visišką šlamštą, todėl lemiamas faktorius yra skeltuvo minkštumas ir skeliamos kibirkšties kiekis. Kuo skeltuvo lydinys kietesnis, tuo mažiau kibirkšties jis skels, tuo daugiau reikalaus pastangų įdegant ugnį. Nuotraukose matysite palyginimą.

Prieš pirkdami ugnies skeltuvą prašykite jį išsibandyti. Parduotuvėse paprastai ekspozicijoje esantį skeltuvą leidžia brūkštelėti ir patikrinti, ar jis jums tinkamas. Skeltuvus išbandomas taip: pirmiausia pasitraukite taip, kad netyčia nepadegtumėte parduotuvės, tada stovėdami ir laikydami skeltuvą juosmens lygmenyje stipriai braukite per visą jo ilgį. Stebėkite kibirkštį.

Idealus variantas, kai kibirkštys pasiekia žemę ir dar kurį laiką smilksta (pabandykite tą, kurį turite, jei turite tą,

kurį įprastai naudoja šauliai, kibirkštis nuskries maždaug 10 cm, t. y. labai mažai). Kitas būdas: lengvai be jokio spaudimo brauktuku brūkštelėti per skeltuvą. Geras skeltuvą kibirkščiuoja net ir lengvai be jokios jėgos juo braukiant.

Kartais per mokymus kursantai pastebi, kad su lengvai kibirkštį skeliančiu skeltuvu neįmanoma pasidaryti drožlių ir taip palengvinti lizdo įdegimo. Taip, tai galima laikyti minusu, tačiau drožlės reikalingos naudojant tik kieto lydinio skeltuvą. Naudojant minkšto lydinio skeltuvą drožlių parengimas nebereikalingas vien jau todėl, kad jo kibirkštis žymiai kaitresnė, o ir smilksta ilgiau nei kieto lydinio skeltuvo drožlės.

Kitas minkšto lydinio skeltuvo minusas – greičiau susidėvi. Skeltuvais paprastai galima įžiebtį tūkstančius ugnių, tačiau jeigu nesiruoši 10 metų trunkančiai visiškai saviizoliacijai, tuomet geriau investuoti į tą, kuris reikalauja mažiau pastangų, bet duoda maksimalų efektą.

Kaip jau minėta, naudojant minkšto lydinio skeltuvą, braukiamas tik pats jo galiukas. Kai kurie išlikėjai tai laiko ženklu, leidžiančiu atpažinti profesionalą ir mėgėją. Jei dažnai naudojate skeltuvą, pažvelkite į jį. Jei nubrožtas tik pats jo galiukas, galite savimi pasidžiaugti, jei skeltuvo centre yra įduba, o galiukas praktiškai nenubraukytas, tada greičiau bėkite pirkti minkšto lydinio skeltuvo ir mėgautis be galo lengvu ugnies įdegimu. x

GERAS LAUŽAS KAULŲ NELAUŽO

Gebėjimas įžiebtį ugnį yra vienas pagrindinių įgūdžių, kuriuos reikia ugdyti ir puoselėti kiekvienam, mėgstančiam leisti laiką gamtoje. Ne be reikalo šis įgūdis prieš tūkstančius metų gyvūnų pavertė žmogumi. Įdegę ugnį mes galime pasigaminti valgyti, užvirinti ir taip dezinfekuoti vandenį, išsidžiovinti sušlapusius drabužius bei daiktus, sušilti šaltais vakarais, esant pavojui pasiųsti pagalbos signalą, galiausiai tiesiog sukurti draugišką aplinką ir smagiai pavakaroti prie laužo. Uždegti ugnį, ko gero, geba kiekvienas, tačiau retas kuris ją uždegtų po ranka neturėdamas taip pamėgto degiojo skysčio. Taip pat retas kuris moka atsakingai elgtis su ugnimi ir pamiršta,

kad ji – nuostabus, tačiau pavojingas draugas. Didžioji dalis miško gaisrų kyla dėl netyčinio padegimo. Kartais atrodo, kad ugnis tiesiog taip ir ieško, kaip ištrūkti ir viską aplinkui karštai apglėbti. Tokių atvejų esame prisižiūrėję ne vieną ir ne du: vienas laužą dega ant samanų, kitas palieka rusenančias žarijas ir išvažiuoja namo... Gerai, jei viskas baigiasi sėkmingai, tačiau gali nutikti ir taip, kad neturėsi kur grįžti.

Tačiau egzistuoja toks paradoksas: kai ugnies labiausiai reikia, ji kaip tyčia nenori degti. Tam, kad išgautume ir palaikytume ugnį, turime turėti tam tikrų įgūdžių, tam tikrų žinių, tam tikrų įrankių ir tam tikrų medžiagų.

LAUŽO KŪRENIMO YPATUMAI

Pagrindinė naudojimosi laužu taisyklė: nepalik ugnies be priežiūros. Jei laužas jau dega, vadinasi, visada bent vienas žmogus turi jį prižiūrėti. Ugnis – pavojingas draugas, kuris gali netikėtai sukelti gaisrą. Niekada nežinai, koks vėjo gūsis nuneš kibirkštį į sausą žolę, ant palapinės ir sukels gaisrą. Savaimė suprantama, kad laužo nederėtų kurti po žemai nulinkusiomis medžio šakomis, ant samanų arba durpių pagrindu sudaryto grunto. Užsimename apie tai, nes visi trys atvejai gyvai matyti. Atminkite, kad sausos samanos lengvai užsidega ir jomis ugnis itin sparčiai plinta; žemos medžio šakos, jei neužsidegs, tikrai po jomis sukurtas laužas pakenks medžiui; durpių pagrindu sudarytas dirvožemis gali sukelti požeminį gaisrą, kurio išorėje nematysime, kol nepasidarys per vėlu. Laužus deginkite tik specialiai tam įrengtose laužavietėse. Jeigu nėra kito pasirinkimo, atidžiai paruošk laužavietę: nuvalyk lapus, šakeles, samanas taip, kad matytum gruntą; įkask laužavietę giliau, taip įsitikinsi, kad po būsimu laužu nėra storų medžio šaknų, durpių; išvykdamas viską palik taip, kaip radai.

Nenorėdamas susižeisti, nevaikščioki basomis prie laužo, nes gali netyčiomis užlipti ant iškritusios žarijos arba prisiliesti prie įkaitusio ugniakuro akmens. Tad geriausia avėti uždarus batus. Taip pat nerekomenduojama

prie laužo artintis vilkint sintetinius rūbus, nes jie itin lengvai užsidega. Jei turi ilgus plaukus, susirišk juos. Plaukai yra degūs. Gerai, jei viskas pasibaigia tik švilintos kiaulės kvapeliu ir nereikia medicininės pagalbos. Tačiau kam rizikuoti?

Išvykdamas įsitikink, kad ugnis visiškai užgesinta. Nepalik smilkstančių žarijų. Kartais tenka supilti kelias dešimtis litrų vandens, kad visiškai užgesintum ilgai degusį laužą. Ne kartą teko matyti, kaip stovyklautojai palieka degančią ugnį, neva netrukus kas nors atvyks, žmonėms nereikės vargti.

Svarbu paminėti ir degiojo skysčio naudojimo pavojus. Dažniausiai degiojo skysčio naudojimas atrodo taip: supylėme anglis, papylėme degiojo skysčio, padegėme, matome, kad ne visos anglys dega, šliūkstelėjome dar šiek tiek degiojo skysčio, tada dar, neuždarytą butelį pasidedame prie šašlykinės, gal dar prireiks. Svarbiausia taisyklė: nepilti skysčio, jei netoliese yra atvira liepsna. Dega ne pats skystis, o jo garai, tad jei poros metrų atstumu yra atvira ugnis, o tu pili skystį, yra tikimybė, kad butelis tavo rankose užsidegs ir sprogs. Kuo arčiau ugnies, tuo didesnė sprogimo tikimybė. Tad ne tik nepilk degiojo skysčio netoli atviros liepsnos, bet greta nelaikyk ir paties buteliuko, juo labiau atidaryto. Palaistęs anglis degiuoju skysčiu, buteliuką nuneškite kuo toliau.

+

**Degiojo skysčio alternatyva.
Jeigu maisto gamybai
naudojate medžio anglis,
ant jų užkurkite nedidelį
lauželį. Tai labai efektyvu,
svarbiausia, kur kas
saugiau nei degusis skystis.**

UGNIES TRIKAMPIS

Ugnies trikampiu paprastai vadinami trys pagrindiniai veiksniai, be kurių ugnies įdegimas yra neįmanomas. Tai – karštis, deguonis, kuras. Jeigu vieno iš šių elementų trūksta, nebus ir ugnies. Kiek mažiau dramatiškame scenarijuje ugnies išgavimas bus apsunkintas. Drėgnu oru ar lyjant laužą uždegti bus sunkiau nei saulėtą dieną.

Šlapia mediena ne tik prastai dega, bet ir suformuoja milžinišką dūmų kiekį, kurie neretai paprasčiausiai *uždusina* bandančią įsižiebtį ugnį, o nelaimėlių ugnies įdegėją priverčia kosėti springstant dūmais, graužia akis, o grįžus į civilizaciją dar ilgai lydi laužo kvapas. Sušlapusio degtuko neįmanoma uždegti, neretai net išdžiovinintas jis taip ir lieka pagaliuku su ruda galvute ir nebeatlieka savo funkcijos. Tam tikros medžiagos prasčiau įsideda esant minusinei temperatūrai, kitos, rodos, turėtų degti, tačiau nedega. Per stiprus vėjas užpučia silpną liepsną, o netinkamas kuro pasirinkimas gali kainuoti gyvybę ir pan.

Svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp ugnies trikampio elementų. Žinoma, eiliniai turistai, bekurdami laužą, apie tai retai kada susimąsto. Tačiau kitąkart, kai laužo niekaip nepavyks užkurti, pabandykite pamąstyti, kodėl jūsų ugnies trikampis yra apskritas ar keturkampis.

ĮRANKIAI

Visuomet keliaujant pravartu turėti bent keletą ugnies šaltinių. Jau minėtas žiebtuvėlis yra gerokai pranašesnis už buitinius degtukus. Eidamas į žygį pasiimk bent porą žiebtuvėlių, kuriuos patartina laikyti skirtingose vietose. Pavyzdžiui, kišenėje ir išgyvenimo rinkinyje. Sušlapęs žiebtuvėlis paprastai labai greitai atgauna visas savo savybes. Esu net kartą išskalbęs žiebtuvėlį kartu su savo žygio kelnėmis. Tai nė kiek jo nepagadino. Žiebtuvėlis yra paprasta, pigi ir labai efektyvi priemonė.

Skeltuvus. Juo galima uždegti šimtus laužų, o išmaniose rankose – ir tūkstančius. Jis visiškai nebijo vandens, kibirkštį gali išgauti vos ištraukęs iš balos. Kibirkščių kaitra viršija 600 laipsnių, to pakanka, kad uždengtum didžiąją dalį degančių daiktų. Teko ir bengališkąją ugnelę juo pridėti! Mūsų rekordas – 9 sekundės, o tai bent dvigubai greičiau nei žiebtuvėliu.

Ugnies šaltinių arsenalą galima praplėsti iki įvairiausių buitinių, tradicinių, istorinių ir net egzotiškų priemonių. Tačiau ne įrankių gausa garantuoja sėkmingą ugnies užkūrimą, o mokėjimas šiais įrankiais naudotis. Nustebino, kad esama žmonių, kurie nežino, jog su didinamuoju stiklu galima supleškinti trobą.

Šimtai žmonių bando išgauti kibirkštį daužydami du titnago gabalus vieną į kitą, ir jiems nieko nepavyksta, nes tai neįmanoma. Ne kiekvienas žino, kad kaubojiškas būdas degtuką įdegti nuo bato yra Holivudo triukas. Trumpai tariant, tam, kad naudotum bet kokį įrankį, reikia išmokyti juo naudotis, nes vien teorinis žinojimas, kad kažkas įmanoma, to nepaverčia įgūdžiu.

KURAS

Medžiagų pasirinkimas lems, ar tau pavyks uždegti ugnį, ar ne. Tam, kad laužas pavyktų, reikia trijų komponentų: šapelio, šakelės, pagalia. Viena ar kita forma laužą visuomet sudaro šie trys elementai.

Apie itin efektyvias prakurų formas jau esame rašę anksčiau, tad šį kartą sąmoningai nekalbėsime apie prakurus. Pakaks kiek tiksliau apibrėžti, kas tai yra. Tai pati laužo širdis, nuo kurios laužas įgauna gyvenimą. Tai turi būti itin degi medžiaga, gebanti pagauti ir nebepaleisti menkiausios kibirkšties. Tačiau kibirkštis – dar ne ugnis ir ji gali bet kada užgesti.

Šapeliais vadiname pirmąją medžiagą, su kuria susitinka beužgimstanti liepsna. Tai gali būti nudžiūvusi žolė, sausi eglišakių galiukai, kurių galima rasti ant pačių žemiausių šakų. Žodžiu, pieštuko šerdies storio šapeliai. Taip pat tai gali būti žmogaus ranka suformuotas

smulkių atraižų gumulas, vadinsime jį „ežiuku“. Jo gamybai prireiks maždaug dvidešimties centimetrų ilgio ir bent vieno centimetro skersmens sauso pagaliuko. Iš storesnio medgalio išeis didesnis „ežiukas“. Principas paprastas: reikia drožti pagalį taip, kad atraižos vis dar liktų prikiбусios. Viena po kitos šios atraižos sukuria smulkių dirbtinų šapelio gumulą, kuris labai lengvai pagauna liepsną.

Reikia būti gerai susipažinusi su įrankiais ir *atidirbti* ranką, na, ir, žinoma, nepamaišyti, jei peilis būtų gerai pagalastas. Geriausia naudoti tą peilį, su kuriuo daugiausia dirbi, nes su juo turi geriausią įdirbį.

+

Išmokai uždegti ugnį, išmok ją ir užgesinti.

Pasitreniravus išeina tikri meno kūriniai, kartais juos net galima deginti. Šis metodas yra pranašesnis už sausą žolę ir šakeles, nes jį galima naudoti be jokio išankstinio paruošimo net ir lietingu oru. Tiesiog priminimas: mirusio, tačiau dar stovinčio medžio šerdis visuomet, bet kuriuo metų laiku ir bet koku oru yra sausa.

Po šapelių imame šakeles. Pereiname prie kiek stambesnio kalibro. Šakelė turi būti maždaug pieštuko storio, taip pat mediena, kurią vis dar įmanoma be didelių pastangų perlaužti rankomis. Nelygu, kas kokį pieštuką naudoja.

Pamažu didindami naudojamos medienos diametrą pagaliau prieiname ir prie pagalių. Paprastai pagaliu galima pradėti vadinti nykščio storio ir storesnį medgalį.

KAIP SUFORMUOTI LAUŽĄ

Visus aukščiau išvardytus elementus privalu pasiruošti iš anksto. Taip išvengsi bereikalingo blaškymosi ir paniško bėgiojimo po visą mišką. Po ranka susidėliok pirmuosius komponentus pagal storį nuo ploniausio iki storiausio: šapeliai, šakelės, pagaliai. Kai išgausi pirmąją liepsną, neskubėk visko mesti iš karto. Taip rizikuojį tiesiog *uždusinti* ir taip silpną liepsną.

Atidžiai stebėdamas liepsną pamažu pradėk dėti šapelius, visada stenkis palikti pakankamus tarpus tarp jų, kad deguonis galėtų lengvai pasiekti ir maitinti liepsną. Kuo labiau liepsna įsibėgėja, tuo storesnę medieną reikia dėti. Pamažu pereik prie šakelių. Paskui jau imkis pagalių. Principas aiškus: pamažu didinti kuro elementų storį. Atsipūsti gali tik tuomet, kai į laužą pradėsi dėti riešo storio pagalius.

Jeigu atidžiai skaitei, turėjai gauti tam tikrų žinių, sužinoti, kokių tau reikia įrankių ir priemonių, belieka išsiugdyti įgūdžius. Pirmyn!

Verta priminti ir kone patį svarbiausią dalyką, kurio niekuomet nevalia pamiršti kuriant laužą: išmokai uždegti ugnį, išmok ją ir užgesinti. x

5 O PEILI, PRIEŠE MANO! ARBA KAIP SAUGIAI NAUDOTI SAVO GERIAUSIĄ DRAUGĄ

Kad ir kaip būtų paradoksalu, patys sau esame didžiausi priešai. Skaitome daug teorijos, tobuliname praktinius įgūdžius, treniruojamės, kad kiekvienas veiksmas taptų kone automatizmas, ir, esant reikalui, nekvaršintume sau galvos ir kritiniu momentu desperatiškai neieškotume spendimo. Tačiau, kad ir kaip esame pasikaustę, užtenka akimirkai prarasti budrumą ir jau, žiūrėk, įsipjauni į pirštą.

Tik nuo mūsų priklauso, ar peilis bus mūsų sąjungininkas ir draugas, ar priešas. Peilis yra įrankis ir ginklas. Kiekvienu įrankiu gali nudirbti darbus arba susižeisti (stalius neleis meluoti), kiekvienas ginklas gali apginti arba sužeisti, tad gal derėtų pagalvoti apie GVT peiliams, t. y. apie peilio valdymo testą žygeiviams. Saugi elgsena su įrankiais ir ginklais saugo ne tik tavo, bet ir aplinkinių sveikatą.

Senolių išmintis byloja, kad įsipjaunama ne aštrių, o buku peiliu. Karti asmeninė pamoka įjaunant pomidorą... Išties, įjaudamas buku peiliu esi priverstas naudoti daugiau jėgos, tad sumažėja atliekamo veiksmo tikslumas, peilis lengviau gali nuslysti nuo nelygaus paviršiaus, o pirštas kaip tyčia pasitaiko slystančio peilio trajektorijoje. Paprasta buitinė žaizda lauko sąlygomis gali pridaryti nemenkos bėdos: priklausomai nuo žaizdos sudėtingumo, sumažėja veiksmingumas, kyla didelė kraujo užkrėtimo rizika, o jeigu jau esi visiškai fortūnos pamirštas, tikrai susivarysi peilį į storiausią arteriją.

Būtent todėl tavo peilis turi būti visuomet pagalastas. Neretai sulaukiame klausimo: kokį galastuvą geriausia pirkti savo žygių peiliui galasti. Dažnai klausiantysis jau būna pasiskaitęs, pasidomėjęs šia tema, todėl pateikia visą paletę pasirinkimų, iš kurių niekaip negali išsirinkti. Juk ne kiekvienas galastuvas yra vertas liesti mano asmenis! Ne kiekvienas galastuvas galės mano asmenis paversti skustuvo aštrumo samurajaus kardu, įjaunančiu bet kokio plonumo popierių! O dar tas nenumaldomas troškimas nupoliruoti peilį iki veidrodžio blizgesio... Čia verta užduoti sau klausimą: kam aš tą peilį naudosiu?

Nesinori šokiruoti skaitytojų, bet miške peiliu labai retai tenka įjaustyti popierių. Tiesą sakant, mums dar neteko. Kita vertus, kaskart tenka kapoti medieną, įjaustyti virves, drožti pagalius, apdoroti maistą ir pan. O veidrodinė ar prekinė peilio išvaizda niekuo neprisideda prie jo veiksmingumo. Deja. Galime įsivaizduoti tik vieną scenarijų, kur nepriekaištinga peilio išvaizda pasitarnautų ekstremalioje situacijoje: gelbėtojai tikrai liks sužavėti nuostabios peilio išvaizdos, radę jį prie kruopštaus žygeivio palaikų...

Nepaisant viso ritualo žavesio, reikia turėti mintyje, kad lauko sąlygomis visa tai nėra svarbiausia. Tad į klausimą, kokį galastuvą pasirinkti, atsakome: naudok tą, kurį turi namuose. Tavo žygiams to pakaks. Žinoma, veidrodinis peilio paviršius gali pasitarnauti kaip atspindys siunčiant saulės zuikutį gelbėtojų sraigtasparniui, tačiau svarbiau, kad šis įrankis puikiai atliktų savo pirminę paskirtį, o ne antrinę ar net kokią devintinę funkciją.

Priziūrint peilį svarbu atkreipti dėmesį į jo gamyklines savybes, metalo sudėtį, gamintojo numatytą asmenų kampą, gamintojo rekomendacijas. Pasitikėdamas gamintojo sąmoningumu, taip gali būti tikras, kad peilis bus veiksmingiausias net tada, jei jis ir nėra idealiai įgalastas.

Tad patartina pirkti patikimų gamintojų peilius. O investuoti reikėtų tiek, kad nebūtų gaila apgadinti naudojant arba pamesti, nes peiliai turi šį bjaurų *įprotį* – dingti.

VAIKŠČIOJIMAS SU PEILIU

Kaip paprastai grybautojai renka grybus? Vienoje rankoje – terbelė, kitoje – atlenktas peilis, grybautojas sėlina mišku tarsi tykodamas, kokiam čia grybui perpjauti gerkle. Situacija – rimta, nes einant mišku be galo lengva parvirsti, o jei rankoje atlenktas peilis, parvirtimas gali baigtis rimtais susižalojimais. Tad rinkdami grybus išsiugdykite tam tikras elgesio taisykles, t. y. peilis, kol nenaudojamas, turi būti įdėtas į dėklą arba, jei sulankstomas, – sulenktas. Reikia panaudoti, išsitraukti arba atsilenki peilį, panaudojai, susidedi atgal. Šauliai žino elgesio su šaunamuoju ginklu taisykles, kada saugiklis turi būti įjungtas, kada – išjungtas, tad čia principas lygiai tas pats: nenaudoji peilio – jis turi būti saugiai padėtas.

BŪTI ČIA IR DABAR – APIE SUSIKAUPIMĄ DIRBANT

Niekas taip netrukdo gerai padaryti darbą, kaip skubėjimas ir išsiblaškymas. Kad ir kaip skubate, kad ir kaip reikalas prispiria, nuo tos

akimirkos, kai ištraukei peilį iš dėklo, laikas turi sustoti ir aplinkinis pasaulis pradingti: esi tik tu ir tavo peilis. Skamba lyg idilė, bet, deja, tai ir tėra idilė, tačiau jeigu dirbdamas su peiliu prarasi budrumą, iš tiesų rizikuoji susižeisti, o tada sustos ne tik pasaulis, bet ir tu pats. Neieškok idealių sąlygų, o tiesiog esant bet kokiai situacijai susitelk į tuo metu atliekamą darbą ir kiekvieną veiksmą atlik tikslingai.

+ Šauliai žino elgesio su šaunamuoju ginklu taisykles, kada saugiklis turi būti įjungtas, kada – išjungtas, tad čia principas lygiai tas pats: nenaudoji peilio – jis turi būti saugiai padėtas.

VISUOMET VERTA PRISIMINTI KELETĄ TAISYKLIŲ, KURIŲ PRINCIPAI ŽINOMI KIEKVIENAM, DRAUGAVUSIAM SU GINKLU

1

Niekada nenaudok peilio apsvaigęs nuo kvaišalų: alkoholis man ne brolis, narkotikas ne antibiotikas.

2

Peilį išsitrauk tik tuomet, kai reikės jį panaudoti. Atlikęs numatytą darbą, visuomet sugrąžink jį į dėklą.

7

Nemėtyk peilio. Joks žygio peilis nėra tam pritaikytas, o išskirtinai mėtyti skirtas peilis tau bus visiškai nenaudingas žygių metu.

8

Prieš keliaudamas atidžiai apžiūrėk savo įrangą, jeigu pastebėsi bent menkiausią peilio defektą, verčiau jį pakeisti nauju peiliu.

3

Visuomet tvirtai laikyk peilį rankoje.

4

Niekada nedėk peilio ant žemės ar ant kito daikto.

9

Nežaisk su peiliu ir neimituok, kad bandai papjauti draugą, nes tokie dalykai geruoju nesibaigia.

5

Nenaudok peilio būdamas greta kito žmogaus, ypač šalia vaiko, praradęs peilio kontrolę, gali sužeisti šalia esantį. Šiuo atžvilgiu per karantiną išmokta dviejų metrų taisyklė puikiai tinka darbui su peiliu.

6

Naudok peilį pagal paskirtį ir būtinai iš anksto įvertink, ar jis yra tinkamas numatytam darbui, pavyzdžiui, mažas atlenkiamas peilis netiks malkoms skaldyti, o Rembo stiliaus peilis – drožinėti.

Šios paprastos taisyklės nėra suvaržymas. Tiesiog reikia įsikalti į galvą, kad peilis nemokšos rankose yra itin pavojingas daiktas ne tik jam pačiam, bet ir aplinkiniams. Tos pačios taisyklės, beje, galioja ir kirviui: nekapoti žmogaus kryptimi, nekirsti savo kojos kryptimi ir pan. Svarbu pabrėžti, kad kirvio negalima mėtyti (gaudyk kirvį, ko tyli, ką nepagavai?), nevaikščioti juo mosikuojant ar užsikišus už diržo, laikant už rankenos ir pan. Jei kirvį reikia nusinešti iki kapojimo vietos, derėtų jo geležtę įdėti į specialų dėklą ir nešti paėmus kuo arčiau jos. Taip sumažinsi tikimybę susižaloti.

PATARIMAI, KAIP LAIKYTI PEILĮ

Pereisime prie keleto paprastų patarimų, kaip saugiai naudoti peilį atliekant įvairiausias darbus miške. Prieš naudodamas peilį visuomet apgalvok, kaip jį laikysi, įvertink savo laikyseną ir ašmenų kryptį. Ar judėdamas peilis gali kliudyti kurią nors kūno dalį? Kokia trajektorija gali judėti nuslydęs peilis?

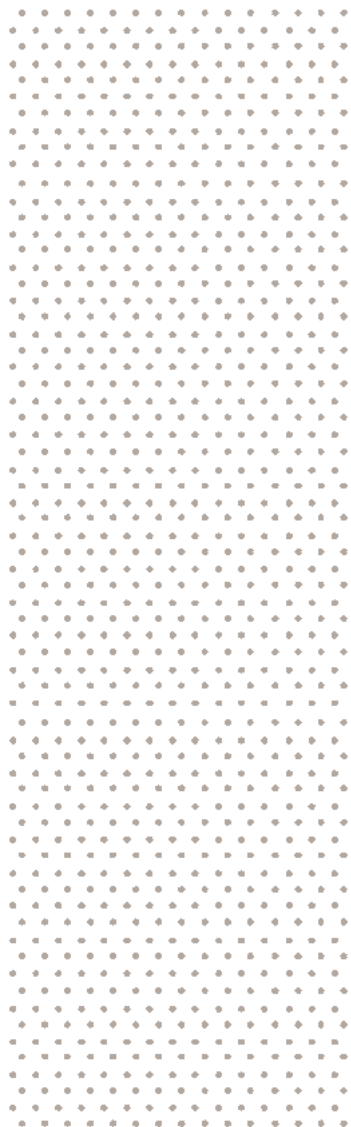
Drožti šaką sėdint. Nebijok pasirodyti storžieviškas, sėdėk plačiai išskėtęs kojas. Pasyvioji ranka [kuri be peilio] visuomet yra aukščiau už aktyviąją [su peiliu]. Drožiamas baslys tvirtai prispaustas tarp pasyviosios rankos ir pilvo, jei baslys trumpesnis – pakaks ir tvirtos rankos. Ir galiausiai aktyviosios rankos alkūnė, įsirišusi į koją, užtikrins visą peilio kontrolę.

Stovima padėtis yra labiau pritaikyta kiek smulkesniems darbams. Tarkime, prireikia kruopščiai nuimti žievę nuo lazdos. Lazda įremta į krūtinę. Peilio ašmenys pasukami savęs link. Pasyvioji ranka toliau už aktyviąją. Peilis juda krūtinės link. Trumpi, tikslūs judesiai padės kruopščiai atlikti numatytą darbą.

Dar smulkesniems darbams, pavyzdžiui, įpjovai ar grioveliiui suformuoti. Didesnį darbą atliekanti ranka visiškai gnaužia peilio rankeną ir taip užtikrina didesnę jėgą.

Šiuo atveju nykštys atkeliauja ant bukosios peilio pusės. Taip judesiai įgauna tikslumo, bet prarandama jėga. Dirbant šiuos smulkius darbus, visuomet reikia stebėti, kur yra tavo pasyviosios rankos pirštai. Jie visuomet turi būti priešingoje pusėje nei ašmenys.

Esama ir dar smulkesnių medžio apdirbimo darbų, nors dar ne laikas kalbėti apie drožybos juvelyrą. Kartais tenka gamintis smulkesnį įrankį ar išskaptuoti ertmę ir pan. Tokiems smulkiems darbams tinka būdas, kai ašmenys yra apglėbiami į delną paliekant kyšoti tik nedidelę jų dalį. Piemenys taip skaptuodavo gyvulių kanopas, o ir smulkiems medžio darbams jis nepamainomas. x

6 DEVYNI IŠ DEŠIMTIES NEMOKA UŽSIRIŠTI BATŲ

Kai per mokymus paklausiu, kas moka užsirišti batus, paprastai visi šypsodamiesi pakelia ranką, nes yra šventai įsitikinę, kad tikrai moka.

2

KODĖL ATSIRIŠA BATAI

Taip jau yra, kad kai kuriems žmonėms nuolat atsiriša batai. Dažnai tai būna kurios nors konkrečios kojos batas. Žmogus jau būna per gyvenimą visko išbandęs nuo visokių dvigubų mazgų iki izoliacijos sutvirtintų batų, kitas susitaikęs su atsirišančio bato lemtimi, trečias išvis spjovė į viską ir patenkintas vaikšto avėdamas batais, kuriems nereikalingi batų raišteliai. Atsirišančio bato problema paprastai kyla dėl trijų žemiau išvardytų priežasčių.

3

SILPNAI UŽRIŠTAS MAZGAS.

Geras mazgas pasižymi trimis savybėmis: lengvai užsiriša, tvirtai laiko, lengvai atsiriša, tad, jei netikusiai jį surišai, turi bėdą, o ne mazgą. Ši problema paprastai atsiranda skubant arba nepakankamai suveržus batų raištelius, tad ilgainiui bet koks nesutvirtintas mazgas atsipalaiduos. Problemos sprendimas – rišti atidžiai ir pakankamai suveržiant.

1

SLIDŪS BATŲ RAIŠTELIAI.

Tai, ko gero, rečiausiai pasitaikanti problema, kurios niekaip neišspręsi, net jei moki tinkamai užsirišti batus. Taigi geriausias sprendimas nesikankinti ir tiesiog juos pasikeisti į kokybiškesnius. Slidžių raištelių niekaip nesuriši taip, kad jie tvirtai laikytų, tad arba kankiniesi, arba keiti.

NETINKAMAS MAZGAS.

Kaip jau turbūt supratai iš skyriaus pavadinimo, tai – visų batų rišimo problemų lyderis. Rodos, kiekvienas moka rišti mazgus, bet dažniausiai užrišamas netinkamas mazgas. Tą mazgą greičiausiai žmogus išmoko iš savo tėvų, o šie – iš savų. Tai galime laikyti šeimos tradicija, bet tai nėra mazgas, kuriuo derėtų rišti batus. Problemos sprendimas – išmokti rišti tinkamą mazgą.

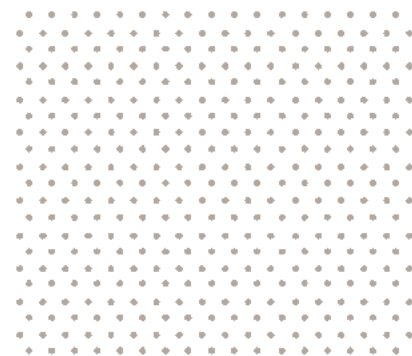
KODĖL REIKIA MOKĖTI BATUS UŽSIRIŠTI TINKAMAI

Kiekvienas mazgas turi savo paskirtį ir, jei jį surišai netinkamai, vadinasi, jis netinkamai ir atliks savo funkciją. Taigi tinkamai užrištas batas gali apsaugoti sveikatą. Čia dabar kas per nesąmonė? Viskas labai paprasta. Tarkime, hipotetinė, bet gana dažna ir reali situacija: bėgi sau patenkintas, staiga atsirišo batas, pats nepastebėjai ir užlipai ant žemės besivelkančio raištelio... Žinoma, čia gali ir draugas juoko dėlei ant jo užminti, bet tikiuosi, neturi tokių draugų, kurie taip darytų... Taigi parviritai. Gerai, jei viskas baigėsi tik kraujuojančia nosimi, o juk šiuo atveju galima nukentėti ir daug labiau: kaulų lūžiai, smegenų sutrenkimas ir kitos bėdos, pavyzdžiui, galva išdaužtas stiklas (*be true story*). Na, jau, rodos, supratai, kur link lenkiu.

Kai kurie gudročiai atsirišančio batų mazgo problemą bando išspręsti surišdami kilputes du kartus. Tačiau tai nėra pats geriausias sprendimas. Žinoma, batai tokiu atveju greičiausiai neatsiriš ir laikys tvirtai, tačiau, kad ir kaip būtų paradoksalu, čia ir yra šio dvigubo užrišimo bėda. Vėlgi, hipotetinė ir gana reali situacija: tarkime, buvai kur nors prie vandens (prieplaukoje, ant ledo, laive ar pan.) ir netikėtai įkritai į vandenį. Įkritus į vandenį pirmas dalykas, ką turėtum padaryti, tai nusispirti batus, nes kitaip jie trauks į dugną ir išsigelbėti

bus gerokai sudėtingiau (žinoma, derėtų nusimesti ir kuprinę, o žiemą – striukę, tačiau dabar kalbame apie batus). Taigi, jei batas užrištas dvigubu mazgu, greičiausiai nepavyks jo lengvai atnarplioti. Gerokai padidėja tikimybė sveikintis su karosais ir likti pas juos svečiuose, kol kas nors tavęs neras. Tos pačios taisyklės galioja ir tiems, kas mėgsta ne tik surišti dvigubą mazgą, bet dar ir ilgus batų raištelius keliskart apvynioti aplink batų aulą. Žodžiu, tinkamai užrištą batą galima atrišti vienu lengvu truktelėjimu, o su primaizgymu gali tekti ilgai pavargti.

Taip pat norisi priminti, kad net ir tinkamai užrištų batų raištelių kilputės derėtų sukišti į batus, nes keliaujant mišku jos gali kabintis už šakų, na, o tada pasekmės gali būti analogiškos kaip ir atsirišus batui.

KAIP RIŠTI BATŲ MAZGĄ

Mokydamiesi rišti taisyklingą batų mazgą, turime gerai mokėti surišti vadinamąjį tikrąjį mazgą (pavadinimas gali skirtis, jis kartais vadinamas geruoju arba tiesiuoju mazgu). Tikrasis mazgas yra laikomas seniausiu žinomu mazgu. Archeologai atranda, kad jis buvo naudojamas jau prieš 10 tūkstančių metų. Jis yra skirtas surišti dvi vienodo storio virves.

Taigi, kaip rišamas tikrasis mazgas? Sekite instrukcijas ir vadovaukitės nuotraukomis.

1. Paprastojo mazgo pradžia: kairė virvelė priekyje.

I. Turi surišti paprastąjį mazgą. Rišant tikrąjį mazgą svarbu įsidėmėti, iš kurios pusės pirmą kartą sukryžiuojame virvutes. Nuotraukoje kairės pusės virvagalis yra priekyje. Dešinėje esančią virvelę apsukame į save. Pastaba: jei veržtumėte iki galo, ant virvės susidarytų paprastasis mazgas.

II. Dar kartą sukryžiuojame virvutes. Dėmesio: šį kartą jas kryžiuojame priešingai nei pirmą kartą, t. y., jei kairės pusės virvelė buvo priekyje, antrą kartą toje pačioje pusėje esančią virvelę kryžiuojame iš galo. Užveržiame. Išėjo tikrasis mazgas.

2. Tikrojo mazgo paslaptis: antrą kartą virvelės kryžiuojame priešingai nei pirmąjį.

KAIP PATIKRINTI, AR MAZGAS SURIŠTAS TINKAMAI?

Turi būti dvi puskilpės, pro kurias du virvės galai išeina per tą pačią pusę. Dėmesio: abu kartus virvelę sukryžiaus iš tos pačios pusės (pavyzdžiui, iš priekio) gausi netikusį mazgą, kuriame virvelės galai išeina per priešingas puskilpės dalis. Šis mazgas yra netvirtas ir gali netikėtai atsirišti. Kadangi, kaip rodo praktika, devyni iš dešimties suaugusiųjų, surišę netinkamą mazgą, galvoja, kad tai tikrasis mazgas, mes su vaikais pamokose jį praminėme *suaugusiųjų* mazgu.

P. S. Jeigu neaišku iš aprašo, kviečiu žvilgtelėti į nuotraukas.

3. Taip atrodo tikrasis mazgas.

4. Suaugusiųjų mazgas išeina tada, kai rišdami tikrąjį mazgą antrą kartą supainiojame sukryžiovimą.

KAIPGI MAN RIŠTI BATŲ RAIŠTELIUS

Išmokęs rišti tikrąjį mazgą, be vargo suriši ir batų mazgą, nes čia naudojamas lygiai toks pats principas. Batų mazgas ir tikrasis mazgas skiriasi tik tuo, kad antrą kartą kryžiuodami virvutes vietoj virvagalių rišame puskilpes. Batų rišimo procesą lygink su nuotraukomis ir vadovaukis čia pateiktu aprašu. Taip pat siūlau naudoti tas pačias sukryžiuavimo puses kaip ir nuotraukoje, bus lengvesnis algoritmo mokymosi procesas:
I žingsnis: batų raištelius sukryžiuokite

1

taip, kaip rišdami paprastąjį mazgą. Įsidėmėkite, kurios pusės raištelis yra priekyje. Tada užriškite paprastąjį mazgą ir tvirtai jį suveržkite.

Nuotraukos priekyje yra kairės pusės raištelis.

II žingsnis: suformuokite

2

puskilpes. Dažnai jos formuojamos toli nuo paties mazgo, tai apsunkina mazgo surišimą, tad jis išeina silpnai suvežtas ir gana greitai atsipalaiduoja. Rekomendacija: kilputes formuokite prie pat surišto paprastojo mazgo ir darykite vos ilgesnes nei jūsų delno plotis.

III žingsnis: prisiminkite, kurios pusės

3

raištelis buvo priekyje (nuotraukoje – kairysis), taigi dabar sukryžiuokite puskilpes taip, kad prieš tai buvusios priekinės pusės virvelė sukryžiuotų atsidurtų arčiau jūsų. Paprasčiau tariant, turite rišti taip, kaip pirmą mazgą, tik galus sukryžiuoti priešingai. Tada tvirtai užveržkite puskilpes ir voila – turite gerai surištą batų mazgą.

1. Batų mazgo pradžia.

2. Puskilpes formuojame greta paprastojo mazgo ir darome kiek ilgesnes nei delno plotis.

3. Gero mazgo paslaptis: kryžiuojame puskilpes priešingai, nei buvo prieš tai, t. y. kairė arčiau tavęs.

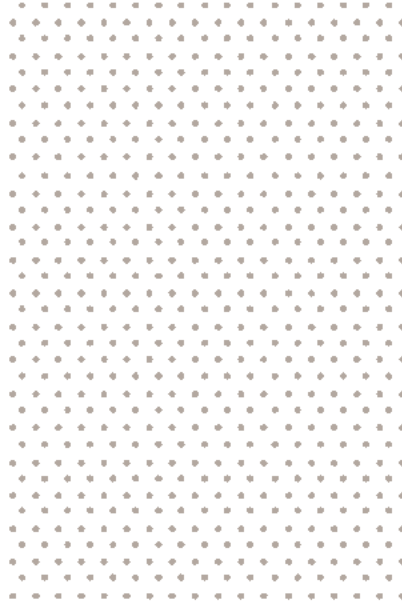
4. Taip atrodo tinkamai surištą batų mazgą.

KAIP PASITIKRINTI, AR TIKRAI SURIŠOTE BŪTENT TĄ MAZGĄ, KURIO MOKĖMĖS?

Galima pasitikrinti ištraukus puskilpes iš mazgo (dėmesio: reikia ne atrišti, o ištraukti iš mazgo laisvus raištelių galus). Tada ant bato turėtų likti tikrasis mazgas. Jei išėjo *suaugusiųjų* ar koks kitas raizgalas, vadinasi, supainiojote puses ar dar kokių bėdų privėlėte.

Žodžiu, procesas ilgas. Aš pats šią pamoką išmokau būdamas jau brandaus amžiaus, tad turėjau bent porą metų kiekvieną kartą rišdamas batus galvoti, ką darau. Persimokiau, dabar rankos dirba pačios. Galiu net naktį, nematydamas ir be jokio vargo juos užsirišti tinkamai. Ryte užsirišu batus ir, jei iki vakaro nereikia nusiauti batų, nesirūpinu, nes nebėra atsirišančio bato problemos. Jau ne vienas šaulys, karys ir skautas dėkojo už išminktą pamoką, kaip tinkamai užsirišami batai. Viliuosi, kad ir tau pavyks išmokti tinkamai užsirišti batus ir būsi bent kiek saugesnis, taip pat sumažinsi procentą tų, kurie nemoka tinkamai užsirišti batų. Žodžiu, tinkamai išmokęs užsirišti batus, gyvenime turėsi bent viena problema mažiau. x

+ Ir prie uniformos, ir prie
civilių rūbų miškuose
batų raišteliai kišami
į batų vidų.

1. Norėdami pasitikrinti ištraukite laisvuosius virvės galus iš mazgo: turi likti tikrasis mazgas...

2. ...jei liko *suaugusiųjų* mazgas, vadinasi, supainiojote antrąjį sukryžiovimą.

7 IŠLIKIMAS: PATARIMAI ŽIEMOS METUI

Išlikimas laukinės gamtos sąlygomis reikalauja daugybės įvairiausių žinių ir įgūdžių. Vasarą dar galime ištempti sąlyginai gana ilgą laiką, o žiemos metu išlikimas reikalauja visų jėgų, kad nenumirtume per kelias valandas. Žiemos metu didžiausias mūsų priešas yra šaltis, tad pirmine užduotimi tampa nesusalti mirtinai, o jau tada kapstytis iš susidariusios situacijos. Visų prama į bet kokią pasivaikščiojimą žiemos metu rekomenduojame pasiimti karštos arbatos, užkandį, ugnies šaltinį ir papildomą porą kojinių.

Visa tai gali praversti net ir vaikstant mieste. Jei keliauji pasivaikščioti laukinėje gamtoje, pradžioje išsinagrinėk vietovės žemėlapij. Įsimink, kokioje pusėje yra gyvenvietė, keliai ir kiti objektai, jie padės susiorientuoti arba rasti pagalbą nutikus nelaimei. Jei jau pasiklydai miške ir neturi jokių anksčiau išvardytų priemonių, o teritorija nežinoma, vadovaukis keliomis paprastomis taisyklėmis.

NENUSTOK JUDĖTI.

Išlikimas be ugnies įmanomas, tačiau tada reikia nuolat judėti. Judant kūnas gamina šilumą ir pats save šildo. Žinoma, judėjimas atima daug jėgų, todėl svarbu jas saugoti. Svarbu tuščiai nešvaistyti sugeneruotos šilumos: derėtų uždengti atviras kūno vietas (kaklo mova puikiai apsaugos galvą ir veidą), užsisėgti sagas (prasęgtą apykaklę išleidžia sukaupytą šilumą), mūvėti pirštines ir žiūrėti, kad kojos būtų sausos. Šilumą taupyti reikia ne tik namuose. Jei nėra galimybės įkurti ugnį ar prisiglausti laikinoje pastogėje, tuomet nesustok, judėk ir nakties metu. Sustojęs ir užmigęs gali nebepabusti.

Jei netekai jėgų, nesistenk šliaužti, taip neteksi kojų, nes jos nušals, tave išgelbės tik ėjimas. Jei matai, kad jėgos apleidžia ir reikia poilsio, būtinai susirask laikiną prieglobstį ir prasimanyk ugnies. Jei tai neįmanoma, sukaupk jėgas ir judėk. Vidutinių pajėgumų žmogus gali be sustojimo eiti iki 20 valandų. Žinodami, kad judame 4–6 kilometrai per valandą greičiu, mes per tą laiką galime nueiti bent 80–100 kilometrų. Lietuvos kontekste tai daugiau, nei reikia, kad išeitum į kelią ar gyvenvietę. Žinoma, klampojant per sniegą greitis gali sumažėti perpus, bet ir to gali pakakti, kad susirastume pagalbą.

ORIENTUOKIS.

Tam, kad ėjimas tave išgelbėtų, turi mokėti bent minimaliai orientuotis. Žiemą miškas gali ypač klaidinti, todėl svarbu mokėti judėti kuo tiesesne trajektorija. Liaudies mitologija žino tokį dalyką kaip raganų ratas, velnio takas ar užburtas ratas. Taip nusakoma situacija, kai asmuo, visą dieną keliavęs tiesiai, vakare ateina į tą pačią vietą. Kokia čia magija veikia? Viskas labai paprasta: viena koja žengiamo trumpesnį žingsnį. Dešiniarankiai paprastai trumpina kairiosios kojos žingsnį, kairiarankiai – dešinėsios. To pakanka, kad manydami, jog einame tiesiai, apskukę bent 20 kilometrų ratą ateitume į tą pačią vietą. Nepatekti į šį užburtą ratą padės orientavimosi įgūdžiai: bent minimalaus gebėjimo visada orientuotis, kur yra šiaurė, gali pakakti išlaikyti tiesią trajektoriją.

Taigi, jei pasiklydai, visų pirma pasistenk nusiraminti ir susivokti, kur esi ir kur galėtų būti pagalba. Lietuvoje mažai vietų, kur 30 kilometrų atstumu nebūtų žmonių, tad svarbiausia susiorientuoti, į kurią pusę eiti. Pagelbės keliai, upės, garsai, miesto šviesos, šuns lojimas ir panašūs dalykai, nes vieni atveda prie gyvenviečių, kiti tiesiogiai nurodo, kad netoliese esama žmonių.

UGNĮ KURK TIK TADA, KAI TO REIKIA.

Kad ir kaip būtų paradoksalu, ugnies įkūrimas gali tapti pražūtingas. Tuoj paaiškinsime kodėl. Visų pirma, pasiklydus žiemą Lietuvoje galima gana greitai surasti pagalbą, tad sėdėdamas vienoje vietoje tolimsi pagalbos suradimo momentą. Pasėdėjęs prie ugnies vis tiek teks judėti, tad kuo anksčiau pajudėsi, tuo greičiau išsikapstysi. Ugnį kurk tik dviem atvejais:

a) kai senka jėgos ir būtinai reikia sustoti ilgiau pailsėti – šiam atvejui ruoškis iš anksto: susirask tinkamą vietą, iš anksto pasiruošk malkų visai nakčiai, kad nereikėtų tamsoje ieškoti papildomo kuro.

b) Sušalai ir tikrai būtinai turi sušilti, pavyzdžiui, buvai įlūžęs į eketę, rūbai sušlapę ir juos reikia išsidžiovinti, nes šlapi rūbai yra tikra pražūtis.

NEPERKAISK. Šaltu oru šiluma yra gerai, bet ji taip pat gali pridaryti nemenkų bėdų ar net pražudyti. Žiemą norom nenorom esame linkę prisirengti per daug. Užtenka paeiti kelis šimtus metrų sparčiu žingsniu ir prakaitas jau žliaugia lyg karščiausią vasarą.

Esant gyvenamoje teritorijoje tai tik nedidelis diskomfortas, kuriuo atsikratai vos įžengęs į šildomą patalpą ir nusivilkęs visus perteklinius rūbus. Tačiau išgyvenimo situacijoje prakaituojantis kūnas atveria kelią hipotermijai. Prakaitas sušlapina rūbus, o šlapi rūbai pasidaro keliasdešimt kartų pralaidesni šalčiui. Tad itin svarbu pasirinkti tinkamą ėjimo ritmą, ypač kopiant į kalvą, kad kūnas negeneruotų per daug šilumos.

Ruošiant stovyklavietę, kai reikia skaldyti malkas, taisyti medžius, tupinėti aplink laužą ir t. t., reikia stebėti savo kūną, laiku pailsėti arba nusivilkti vieną sluoksnį, kad išvengtum prakaitavimo.

Pasiklydęs Lietuvos miškuose, žmogus paprastai arba išsikapsto pats, arba yra surandamas per tris dienas. Jei per tą laiką išbūsi šalto proto ir nepridarysi nesąmonių, turi daug šansų išgyventi.

NEIEŠKOK MAISTO. Jei esi išgyvenimo naujokas arba neturi įgūdžių, neverta gaišti laiko maisto paieškoms. Žmogus be maisto gali išgyventi nuo dviejų iki keturių savaičių, tad greičiausiai ir nevalgęs per parą ar dvi surasi gyvenvietę.

+ Žiemą norom nenorom esame linkę prisirengti per daug. Užtenka paeiti kelis šimtus metrų sparčiu žingsniu ir prakaitas jau žliaugia lyg karščiausią vasarą.

8 VANDENS NAUDOJIMO ŽIEMĄ YPATUMAI

Per parą žmogus turi išgerti mažiausiai du litrus vandens, be jo jis vidutiniškai išgyvena tris paras. Šias dvi taisykles kiekvienas daugiau mažiau esame išmokę. Kiekvienas iškylautojas vasarą visuomet pasiima vandens ir tai yra norma: vasara karšta, todėl reikia daug gerti. Tačiau žiemą kūnas praranda tiek pat skysčių kaip ir vasarą. To neįvertinę galime pakenkti savo sveikatai, o kritiniu atveju sukelti pavojų savo gyvybei. Mirtina klaida – netroškina, tad kam gerti?

Iš tiesų esant šaltam orui kūno pojūčiai kiek prislopsta ir troškulys, toks ryškus vasarą, žiemos metu nueina į antrą planą. Tačiau jeigu jauti troškulį, vadinasi, organizmas jau yra praradęs 0,5–1 litro skysčių. Dehidracija jau yra prasidėjusi. Paradoksalu, kai netenkame dar daugiau skysčių, troškulio jausmas gali dingti. Todėl svarbu gerti, kol dar nepajutome troškulio. Kiti, pažengusios dehidracijos požymiai yra silpnumas, išsekimas, sausa oda, vidurių užkietėjimas, žiemą aiškiausias simptomas yra suskerdėjusios lūpos, tad, jei skeldėja lūpos, gydykite priežastį, o ne simptomus, t. y. ne balzmais tepkite, o atkurkite skysčių balansą organizme. Taip pat svarbu stebėti šlapimo spalvą: patamsėjęs, drumstas, ryškios spalvos šlapimas liudija apie vandens trūkumą organizme.

Žiemos metu geriamą vandenį galima išgauti tiesiog tirpinant sniegą. Atidžiai rinkitės vietą, iš kurios imsite sniegą. Patartina rinkti nuo bent krūtinės aukštyje esančių šakų ar aukščiau. Taip galimybė, kad sniegas buvo užterštas, pavyzdžiui, gyvūnų išmatomis ar šlapimu, yra sumažinama iki minimumo. Nerinkite sniego arti dažnai naudojamų kelių bei greta esančių medžių. Renkant sniegą geriau imti ne nuo paties paviršiaus, o iš pusnies gilumos. Sniegas, esantis giliau, labiau granuliuotas ir iš jo išgausite didesnį kiekį vandens nei iš pauraus paviršinio.

Sniegą tirpinkite mažais kiekiais. Didelį kiekį tirpinti neefektyvu, nes vanduo užverda ir išgaruoja greičiau nei tirpsta, todėl sunaudosite daug energijos dėl menko rezultato.

Sutirndamas sniegą jau susidariusiame vandenyje padėsite jam greičiau tirpti. Šiame etape sniegas yra tirpimo stadijos, o vanduo pakankamai vėsus, todėl nėra jokios rizikos nusiplikyti. Sniegui tirpinti pakanka ir žarijų kaitros, atvira liepsna gali net trukdyti, nes reikia daug kartų kišti ranką dedant sniegą į patį tirpinimo indą. Pradžioje visuomet ištirpinkite šiek tiek sniego, kad susidarytų nedidelis kiekis vandens. Šis vanduo tolesnį tirpinimo procesą padarys efektyvesnį. Ištirpus sniegui, įvertinkite, ar būtina vandenį perfiltruoti tam, kad iš jo išvalytumėte šakeles ar kitokias atsitiktines priemaišas. Svarbu! Šį vandenį būtina užvirinti.

Sniegas iš esmės yra distiliuotas vanduo. Jame nėra mineralų, kurių paprastai gauname gerdami gėlą vandenį, todėl patartina verdant į vandenį įmesti eglės ar pušies šakelių, kuriose gausu vitamino C ir mineralų (iš eglėšakių gaunamas gėrimas labai tonizuoja, jo vertėtų vengti esant inkstų ligoms; dažnas tokios arbatos gėrimas nerekomenduotinas). Taip pat galima įberti žiupsnį druskos, taip vandenį papildysime mineralais. Esant galimybei, gerkite karštus gėrimus, tačiau gamtos sąlygomis patartina vengti šlapimą skatinančių augalų nuovirų (pavyzdžiui, čiobrelių).

Venkite gerti atšalusį vandenį, o juo labiau valgyti patį sniegą, taip kūnas praranda sukauptą šilumą ir gali pažeisti burnos audinius.

Visuomet efektyviau tirpinti ledą nei sniegą, nes iš jo išgaunamas didesnis kiekis gėlo vandens. Tirpdant ledą svarbu atkreipti dėmesį į tai, iš kur išgaunamas ledas ir kokia jo spalva, pavyzdžiui, jaunas jūros vandens ledas netinka gėrimui ištirpdžius, nes jame per daug druskų. Toks ledas paprastai būna grublėtas ir pieno atspalvio.

Senas jūros vandens ledas yra melsvo atspalvio ir paprastai būna vėjo užapvalintais kraštais. Iš mėlynojo ledo išgaunamas vanduo – tinkamas gerti. Žinoma, giliai kontinente su šia problema nesusidursime ir techniškai bet kuris ledas yra tinkamas vandeniui išgauti.

Vandeniui transportuoti pravartu turėti termosą. Kitas būdas – specialiai paruošta kišenė vidinėje striukės (ar kito žieminio rūbo) dalyje. Taip, transportuojant šiltą vandenį, kūnas turės papildomą šilumos šaltinį. Be to, kūno šiluma neleids vandeniui per daug atšalti, kad būtų nemalonu gerti.

Jeigu negalite apsaugoti vandens nuo šalčio, transportuokite jį dugnu į viršų. Vanduo visuomet pradeda šalti nuo paviršiaus, net jeigu jis pradės šalti, atvertus butelį, apledėjusi dalis atsidurs dugne.

Šaltą, kone ledinį vandenį gerkite mažais gurkšniais. Principas toks: mažą gurkšnelį apie 20 sekundžių pašildykite burnoje ir tik tada prarykite. Procedūrą pakartokite. Nepamirškite, kad pagrindinė skysčių gėrimo šaltyje taisyklė – jei tik įmanoma, gerkite šiltą gėrimą. Tad, jei tik įmanoma, gerkite arbatą. Kai kurie mėgsta kavą, bet nuo jos derėtų susilaikyti, nes ji, būdama diuretikų, skatina šlapimo išsiskyrimą ir dar labiau mus dehidratuoja. Žiemą dehidratacija tokia pat pavojinga kaip ir bet kuriuo kitu metų laiku, tik žiemą ji klastingesnė ir ne iškart pastebima.

Nesant galimybės ištirpinti sniego ar kitais būdais išgauti vandens, visiškai kraštutiniu atveju galima bandyti nedideliais kąsniais tirpdyti purų sniegą burnoje. Žinoma, šis būdas tinkamas nebent tik pirminiam troškulio apmalšinimui, nes, jei esi pavargęs ir sušalęs, taip tik dar labiau pakenksi savo sveikatai, tad, jei yra galimybė vandens prasimanyti kitais būdais, sniego burnon geriau nedėti. Valgant sniegą ar ledą kyla peršalimo bei nušalimo pavojus.

Valgydami sniegą vadovaukitės panašiu principu kaip ir gerdami itin šaltą vandenį. Kad valgydami sniegą nenušaltumėte lūpų, suspauskite jį į gniūžtę. Nerekomenduojama valgyti ledo, galite rimtai pažeisti burnos ertmę.

+ Žiemą dehidratacija tokia pat pavojinga kaip ir bet kuriuo kitu metų laiku, tik žiemą ji klastingesnė ir ne iškart pastebima.

Svarbu reguliariai gerti vandenį. Ir ne taip, kaip esame įpratę, t. y. porą kart per dieną užsiverčiant po pusę litro. Toks didelio vandens gėrimas vienu ypu yra neefektyvus, nes organizmas iš tokio kiekio pasisavina nedaug, daug efektyviau gerti dažnai ir po porą gurkšnelių. Šį gyvybiškai svarbų įgūdį galime treniruoti kasdien būdami namie, dirbdami, eidami pasivaikščioti, skaitydami knygą, bendraudami su draugais ir t. t. Nebūtina laukti, kol pasiklysite Sacharoje. x

9 MOKĖK ORIENTUOTIS

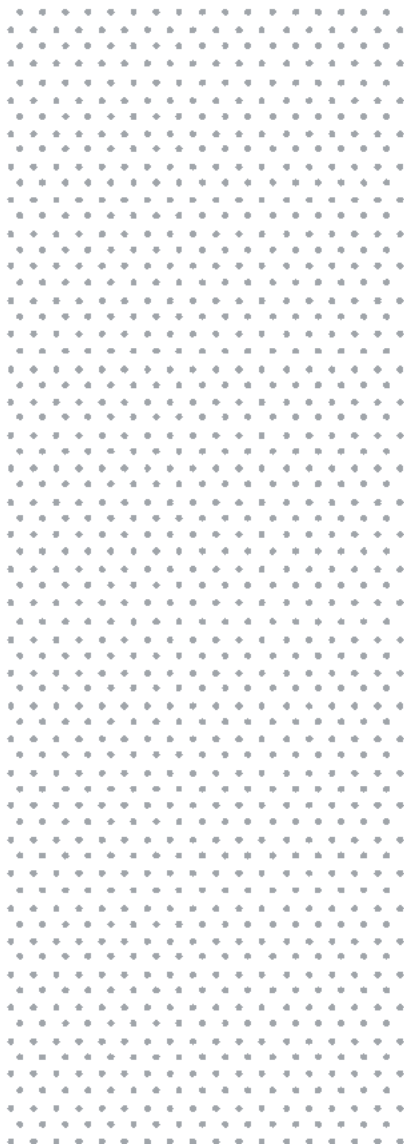
Keliaujant svarbu ne tik nepasiklysti, bet ir gebėti orientuotis, kur esi. Prieš bet kokią kelionę svarbu pažinti maršrutą, kuriuo keliausi, tad reikia išmanyti tai, ką mums rodo žemėlapiai. Svarbu net ir pametus žemėlapij ar kompasą gebėti rasti kelią. Šiame skyrelyje pristatysime porą patarimų, kurie, tikimės, padės nepasiklysti, o pasiklydus – atsiklysti.

LABIAUSIAI PAPLITĘ MITAI APIE ŠIAURINĘ ŽVAIGŽDĘ

Kad Šiaurinė žvaigždė mums gali parodyti kryptį, turbūt yra girdėjęs kiekvienas, tačiau retas kuris žino, kaip ją rasti. Na, bent jau mokymų metu paaiškėjo, kad tik vienetai nepasiklystų bandydami surasti Šiaurinę žvaigždę. Kai prašome paaiškinti, kaip rasti arba parodyti Šiaurinę žvaigždę, ko tik neprisiklausome.

Mitų randasi netinkamai supratus informaciją, ją išgirdus ir nepakankamai įsisavinus. Dalį mitų mums perteikia mokytojai, tėvai ir draugai, kuriais pasitikime, ir informacijos netikriname. Kartais tenka pabendrauti su gamtos pažinimo pamokas vedančiais mokytojais, pradėję kalbą apie orientavimąsi pagal gamtinius objektus stebimės: nejaugi mokytojai nori, kad vaikai visiškai pasiklystų. Panašiai būna ir su kursantais. Tuomet šnekamės, bet ne visi linkę pripažinti, kad mokė ar turėjo klaidingą įsitikinimą. Vieni pasimoko ir pataiso savo žinojimą, o kiti lieka toliau prie savo įsitikinimų ir moko kitus, nes galvoja, kad praktikoje to neprireiks. Duok Dieve, bet niekada negali žinoti, už kokio kampo tavęs kokia ekstremali situacija laukia.

Taigi aptarkime dažniausiai pasitaikančius mitus apie Šiaurinę žvaigždę.

I MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ PATI RYŠKIAUSIA

Tai pats dažniausias mitas apie Šiaurinę žvaigždę. Jei pagal jį bandysi ieškoti šios kelrodės žvaigždės, aptiksi Sirijų, kuris ir yra ryškiausias naktinio dangaus šviesulys. Tiesą pasakius, didelė dalis mūsų matomų žvaigždžių yra gerokai ryškesnės už Šiaurinę (Šiaurinė tėra 45 vietoje pagal ryškumą).

Šiaurinė ir Sirijus apskirtai yra skirtinguose žvaigždynuose: Šiaurinė – Mažuosiuose Grįžulo Ratuose, Sirijus – Šuns žvaigždyne. Kita žvaigždė, kurią žmonės, ieškodami ryškios žvaigždės, palaiko Šiaurine, yra Vega, ji yra Lyros žvaigždyne.

Neretai ieškodami Šiaurinės žvaigždės šios klaidos vedami žmonės ja palaiko kokia nors planeta. Dažniausiai Venera, kiek rečiau Jupiteriu arba Saturnu. Šie naktinio dangaus šviesuliai net nėra žvaigždės. Taip yra todėl, kad naktiniame dangaus skliaute šios planetos matomos kaip labai ryškios žvaigždės, dėl ko neįgudusi akis gali lengvai jas tokiomis ir palaikyti. Tiesa, kartą teko girdėti, kad Šiaurinė žvaigždė yra planeta.

II MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ IDEALIAI RODO ŠIAURĘ

Norint idealaus azimuto kampo nustatymo pagal Šiaurinę žvaigždę, dera žinoti, kad ji yra šiek tiek mažiau nei 1° nukrypusi nuo realios šiaurės, tad ji nėra nukreipta į visišką šiaurę. Tačiau tai vis tiek yra patikimiausias gamtinis objektas, leidžiantis susiorientuoti pasaulio kryptyse.

Dėl vadinamosios precesijos, dėl kurios pamažu keičiasi dangaus kūnų padėtis ir kartu šiaurinis poliūs, Šiaurinė žvaigždė keičia savo padėtį. Arčiausiai visiškos šiaurės ji bus 2102 metais tarp kovo 7 ir birželio 13 dienos. Na, ir pasisėk to meto išlikėjams, nes Šiaurinės žvaigždės ir šiaurės skirtumas sudarys tik 0°27'34,1". Tenka nuliūdinti išlikėjus, gyvensiančius 2260 metais. Jų viduryje šis nuotolis bus didesnis nei 1°.

III MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ REGIMA IŠ BET KURIOS MŪSŲ PLANETOS VIETOS

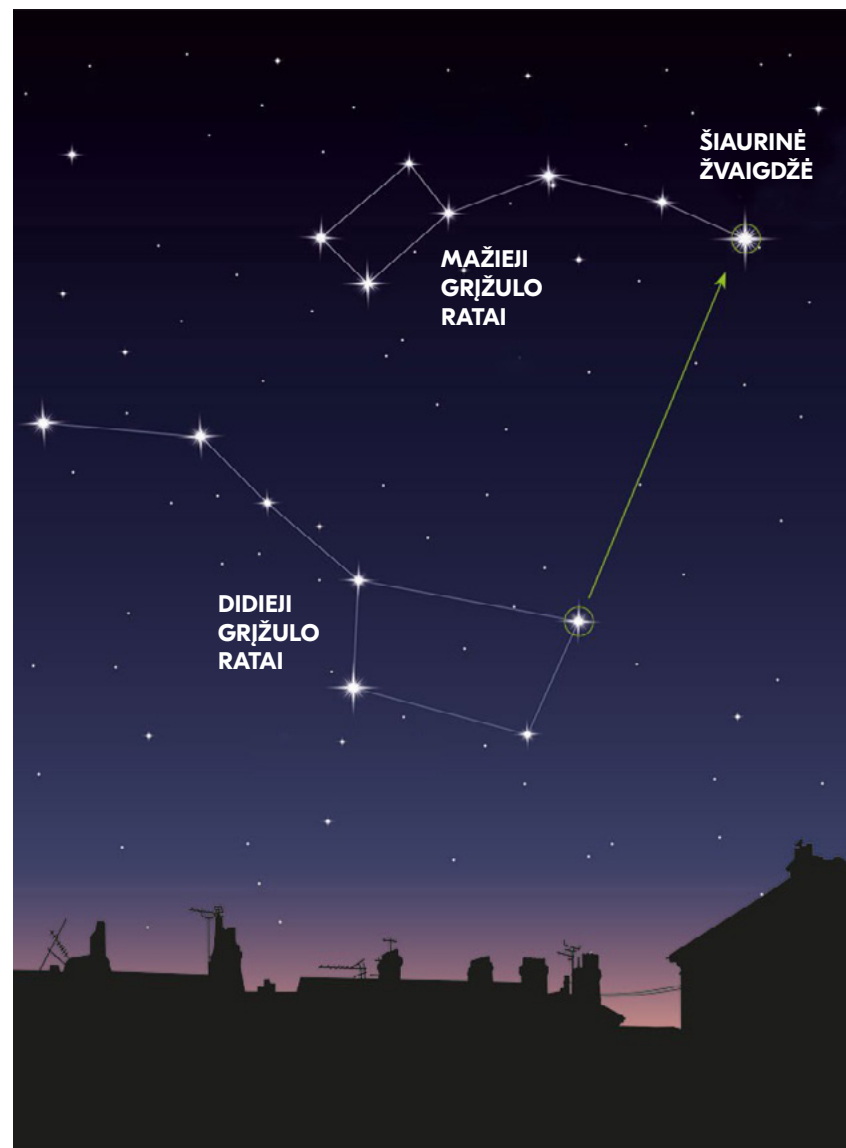
Iškart nuliūdinsime gyvenančiuosius Pietų pusrutulyje: jūsų kraštuose Šiaurinės žvaigždės nesimato, nes ji regima tik Šiaurės pusrutulyje. Tiesa, Šiaurinę žvaigždę gali matyti Pietų pusrutulio gyventojai, esantys iki 85 km į pietus nuo ekvatoriaus, ir tai, jei jos neužstoja kokie nors kalnai ar atmosferos trukdžiai.

IV MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ YRA DIDŽIUOSIUOSE GRĮŽULO RATUOSE

Tai labai dažnas teiginys apie Šiaurinę žvaigždę ir, kaip jau žinome, labai netikslus. Jis greičiausiai kyla todėl, kad žmonės žino, jog Šiaurinė žvaigždė ir Grįžulo Ratai kažkaip susiję, bet nežino, kurie, kaip ir kodėl. Tačiau pagal Didžiuosius Grįžulo Ratus mes išties lengvai galime surasti Šiaurinę žvaigždę. Kaip tai daroma: susirandame Didžiuosius Grįžulo Ratus. Juos paprastai be vargo randa kiekvienas, nes tai septynios žvaigždės, iš kurių susidaro samčio formos darinys.

Taigi susirandame šio samčio dvi kraštines žvaigždes. Išmatuojame atstumą tarp jų braukdami įsivaizduojamą liniją nuo šių dviejų žvaigždžių tolyn. Linijos ilgis – penki atstumai, kuriuos atmatavome anksčiau tarp samčio žvaigždžių. Ten ir bus Šiaurinė, kuri yra Mažųjų Grįžulo Ratų samčio koto kraštinė žvaigždė. Jei neaiškus principas, žiūrėkite greta pridėtą schemą.

+ Ieškodamas ryškiausių žvaigždės danguje aptiksi Sirijų, Jupiterį arba Saturną, bet tikrai ne Šiaurinę.

V MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ VISADA YRA MAN VIRŠ GALVOS

Deja, tenka nuliūdinti, bet virš galvos Šiaurinės žvaigždės tikrai nerasime. Panašu, kad šis mitas kilo dėl to, jog tai yra žinomiausias gamtinis navigavimo objektas, tad nelabai susigaudantis žmogus gali manyti, kad ji regima visur.

Taigi mūsų platumose Šiaurinės žvaigždės turėtume ieškoti maždaug ties 45° virš horizonto linijos. Kodėl nesakome tiksliai, bet sakome maždaug? Šiaurinės žvaigždės aukštis virš horizonto priklauso nuo to, kiek esi nutolęs nuo ekvatoriaus, pavyzdžiui, Afrikoje gyvenantys žmonės jos turės ieškoti maždaug ties 4° laipsniu virš horizonto linijos, taigi, koks aukštesnis kalnas ją gali užstoti.

Techniškai Šiaurės pusrutulyje mes ne visada matome Šiaurinę žvaigždę. Kalbame apie gamtines sąlygas. Jos tikrai nepamatysime debesuotomis naktimis ir lyjant lietui, jos nepamatysime ir dieną. Tačiau net ir giedrą naktį, esant didesniai šviesos triukšmui, ji nebus regima, todėl jei norėsite kam nors parodyti Šiaurinę, ją susirasti pats mieste ar netoli jo, galite jos ir nepamatyti. Kaip sakėme, ji neryški, tad miesto šviesos gali ją paslėpti. Net ir giedrą naktį žvelgiant iš Vilniaus mieste esančio Vingio parko, kai greta nėra žibintų, Šiaurinę ne visada pamatysi, nes ją užtemdo bendras naktinio miesto sukeliamas šviesos triukšmas.

VI MITAS. ŠIAURINĖ ŽVAIGŽDĖ RODO Į PIETUS

Kartais tenka išgirsti ir tokį teiginį, kas atrodo visiškai nelogiška, nes net žvaigždės pavadinimas nusako, kokia kryptimi ji rodo. Taigi, kaip jau išsiaiškinome, ji rodo į šiaurę.

Pietų pusrutulyje visišką pietus rodo *Sigma Octantis*, oficialiai vadinama *Polaris Australis*, t. y. Pietų žvaigždė. Ji yra Oktanų žvaigždyne. Tačiau navigacijai naudojama itin retai, nes yra dar blankesnė nei mūsų Šiaurinė.

ĮDOMŲ FAKTAI APIE GRĮŽULO RATUS

Pateikiame kelis įdomius faktus apie Didžiuosius ir Mažuosius Grįžulo Ratus, gal bus įdomu sužinoti ką nors nauja. Didieji Grįžulo Ratai Lietuvoje matomi ištisus metus, žemiausiai prie horizonto nusileidžia rudenį. Lietuvoje jie kartais yra vadinami Grigo Ratais arba Samčiu. Užsienio kalbose Didieji Grįžulo Ratai vadinami Didžiosios Meškos žvaigždynu, mažieji – Mažosios Meškos žvaigždynu. Lotyniški pavadinimai yra *Ursa Major* ir *Ursa Minor*.

Jei susirastum samčio koto antrąją žvaigždę nuo jo galo ir būdamas ten, kur nėra šviesos triukšmo, galėtum pamatyti dvi žvaigždes vienoje vietoje.

Tai – Micaras ir Alkoras, dvinarė žvaigždė, t. y. dvi žvaigždės, besisukančios aplink vieną svorio centrą. Jei matai Micarą ir Alkorą, sveikiname, Makedoniečio kariuomenėje patektum pas lankininkus, nes būtent taip jie tikrindavo, ar karys turi gerą regėjimą ir tinka būti šauliu.

Šiaurinė žvaigždė lotyniškai vadinama *Polaris* ir iš tiesų tai ne šiaip žvaigždė, o trijų žvaigždžių sistema. Šiaurinė žvaigždė kartais vadinama Vinimi, nes ji tarsi vinis, aplink kurią sukasi dangaus skliautas.

Ieškodami Šiaurinės žvaigždės kai kurie iškart ieško Mažųjų Grįžulo Ratų, tad kartais juos supainioja su padriku žvaigždžių spiečiumi, vadinamu Sietynu, arba Plejadėmis, esančiu Tauro žvaigždyne, nes Sietynas taip pat panašus į samtį, tačiau jo forma ne tokia taisyklinga kaip Mažųjų Grįžulo Ratų. Ir jį sudaro šešios, o ne septynios žvaigždės, kaip Mažuosiuose Grįžulo Ratuose. Beje, jei turi automobilį „Subaru“, žvaigždutės ant logotipo – tai simboliškai pavaizduotas Sietynas, nes „Subaru“ japoniškai vadinamos Plejadės.

Taigi, tikimės, kad niekada neteks panaudoti šių žinių, bet jei tektų, viliamės, kad pasiklydus šios žinios padės atsiklysti. x

10 KOMPASO ABC

Kompasas yra kiekvieno šaulio ir keliautojo draugas, galintis padėti išsikapstyti iš daugelio sudėtingų situacijų. Šiais laikais žmonės dažnai pasikliauja telefone esančia navigacija, kuri yra šaunus išradimas, puikiai veikiantis keliuose ir kiek silpniau miškuose. Technika genda ir pasimeta. Nors mobiliojo ryšio tiekėjas teigia, kad padengia 99,99 proc. Lietuvos, vos tik nuvažiuoji į mišką, taip, į tą 0,01 proc., kurio jis nedengia, ir tampa be ryšio. Taigi siūlome susipažinti su naudojimosi kompasu pradmenimis.

KOMPASAS – navigacinis prietaisas yra skirtas orientuotis pasaulio šalių atžvilgiu. Nors esama visokių kompasų tipų (giroskopinis, astronominis, radiokompasas), kalbėsime apie magnetinį. Magnetinio kompas analogas atsirado maždaug prieš 4000 metų Kinijoje. Europoje magnetinė rodyklė naudota jau 300 metai po Kr. Azimuto skalė kompasuose atsirado XVI amžiuje ir praktiškai be pakeitimų naudojama iki šiol.

KO MUMS REIKĖS

Trumpai aptarkime, kokių kompasu dalių ir žinių reikės, kad galėtumėte pradėti naudotis šiuo prietaisu. Pradžioje atidžiai perskaitykite aprašymą, o vėliau pereisime prie paprasto algoritmo, kuris padės susivokti, kaip veikia kompasas.

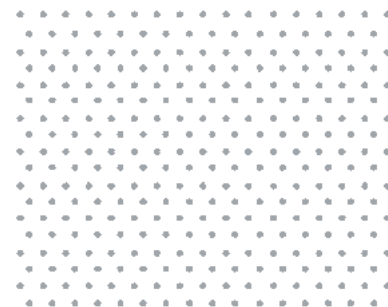
ŠIAURĖ. Raudona kompas rodyklė, kompasui esant horizontalioje padėtyje, visada nukreipta į šiaurę. Tiesą pasakius, ji nukreipta į magnetinę šiaurę, kuri skiriasi nuo faktinės šiaurės, o norint vaikščioti itin tiksliai reikia apskaičiuoti visokius dalykus, tokius kaip deklinacija ir pan., tačiau dabar neapsikraukime dalykais, kurių reikės mokytis vėliau. Šiandien pakaks žinoti, kad rodyklė rodo į šiaurę.

AZIMUTAS. Apskaičiuoti azimuto kampui mums bus reikalingas kompas žiedas. Tai daiktas aplink rodyklę, ant kurio sužymėti skaičiai (dėmesio: kompas žiedą reikia sukoti). Kaip turbūt kiekvienas žinome, apskritimas turi 360 laipsnių. Azimutas – tai kampas tarp šiaurės krypties ir krypties į tam tikrą objektą vietovėje. 0° rodo šiaurės kryptį, rytų kryptis yra 90°, pietų – 180°, vakarų – 270°. Taigi, trumpai tariant, žinodamas azimuto kampą, žinai, kiek reikia pasisukti nuo šiaurės, kad judėtum teisinga kryptimi. Na, štai, o mokykloje turbūt sakei, kad geometrijos tikrai niekada gyvenime nereikės.

ŽEMĖLAPIO ŠIAURĖ. Žemėlapis – tai sumažinta vietovės versija, tad kompasu gali nusistatyti azimuto kampus, net jei fiziškai nesi toje vietoje. Tai svarbu sudarant kelionės maršrutą. Ant žemėlapių šiaurė paprastai būna pažymėta žemėlapi viršutinėje dalyje (retai, bet pasitaiko ir tokių, kur šiaurė būna kitoje vietoje, bet tai paprastai būna pažymėta ant paties žemėlapi). Dabar svarbu žinoti, kurioje vietoje ant kompas yra žymima žemėlapi šiaurė: paprastai žymima kompas žiedo vidinėje dalyje, prie žymos 0° arba 360°. Kadangi ši kompas dalis sukiojasi, ją galima nukreipti į žemėlapi šiaurę. Jei kol kas neaišku, nenusimink, perėjus prie algoritmo viskas kaipmat paaiškės.

KRYPTIS. Kompasą ant žemėlapi svarbu uždėti tinkama kryptimi. Taigi standartinis turistinis kompas turi nupieštą rodyklę, prasidedančią nuo kompas žiedo. Krypties rodyklė mums svarbi, nes prie jos atsiradęs skaičius rodo azimuto kampą.

Pradžioje šių duomenų pakanka, nes jau ir taip įtariame, kad galva sukasi ratais, taigi eikime prie algoritmo.

ALGORITMAS: KAIP NAUDOTIS KOMPASU

Siūlome pasiimti kompasą ir bet kokią žemėlapi, skaitant tekstą pabandyti atkartoti aprašomą algoritmą. Algoritmą padės suprasti greta esantys paveikslėliai. Tai viso labo trys žingsniai.

1 Ant žemėlapi pažymime du taškus A ir B, iš kurių A rodys starto vietą, B ženklins vietą, kur noriu nukeliauti. Jei keliautum toliau, reikėtų taškus dėti per visą maršrutą.

2 Dedame kompasą judėjimo kryptimi greta taškų.

3 Sulyginame žemėlapi šiaurę. Kad tai padarytumėte, turite sukti kompasą žiedą tol, kol ant jo esantis skaičius 360° rodys į žemėlapi viršų. Šį skaičių pasižymime, nes būdami vietovėje jau žinosime, koku kampu turiu pasisukti nuo šiaurės, kad žinočiau, kuri kryptis teisinga.

Kaip dabar man nustatyti, kuria kryptimi turėčiau judėti? Tereikia pasukti kompasą tiek, kad šiaurės rodyklė ir žemėlapi šiaurės žymuo susilygintų. Kompasų krypties rodyklė rodo, kur tau keliauti.

Išmokęs šį algoritmą, jau būsi kietesnis už 90 proc. žmonijos, nes keliauti mėgsta praktiškai kiekvienas, tačiau su kompasais jie nedraugauja, todėl ir pasiklysta. x

Nepriklausomai nuo to, kaip padėtas mano žemėlapis, sulyginu ant kompasu esančią žemėlapių šiaurę su šiaurine rodykle. Krypties rodyklė rodo, kur turėčiau keliauti.

Mano faktinė kryptis 138°.

Ant kompasu esančios žemėlapių šiaurės ir šiaurinės rodyklės sulygiavimas.

Mano kryptis ant žemėlapių.

Taškas A.

Prie taško pažymime azimuto kampą, kuriuo toliau judėsime.

Taškas B.

Taip susižymiu visą maršrutą, prie kiekvieno pasižymėdamas reikiamą azimuto kampą.

11 IŠVYKIMO KREPŠYS: KAS JAME TURĖTŲ BŪTI SUDĖTA

Kartais mūsų klausia: ar jau laikas krauti išvykimo krepšį? Paprastai atsakome: „Tu jau vėluoji, nes išvykimo krepšį turėjai susidėti prieš dešimt metų.“ Natūralu, kad dabar žmonės, nė patys to neįtardami, nerimauja ir siekia užsitikrinti tam tikrą saugumą. Suruoštas išvykimo krepšys yra vienas iš būdų pasijusti ramiau. Tačiau svarbu atminti, kad išvykimo krepšys turėtų būti parengtas ne tik karo pavojaus atveju, nes nežinai, kas gali nutikti: karas, badas, maras ar kitokia bėda.

Žinoma, kai kalbame apie išvykimo krepšį, daug kas įsivaizduoja būtent evakavimąsi karo metu arba kaip galimybę kuo skubiau dingti iš karo zonos. Tačiau jo paskirtis yra gerokai platesnė nei tik karo metas, išvykimo krepšys naudojamas ištikus bet kokiai ekologiinei, socialinei ar stichinei nelaimei, pavyzdžiui, gaisras namuose, potvynis, uraganas, dėl kurių reikia greitai palikti namus.

Tokio krepšelio turėjimas taupys tavo laiką ir padidins galimybes išgyventi. Jis skirtas pasirūpinti būtiniausiais poreikiais ateinančias 72 valandas po išvykimo ar evakuacijos. Situacija gali būti įvairi: gal tau teks kelias dienas judėti laukine vietoje, o gal kaip tik galėsi ramiai tą laiką leisti kolektyvinės saugos statinyje, tačiau, kaip sakoma, ruošimės blogiausiam, bet tikėkimės geriausio scenarijaus.

Trumpai tariant, turi būti pasirėngęs savimi pasirūpinti 72 valandas, nes paprastai per tą laiką jau sulauksi pagalbos.

Taigi, ką derėtų įsidėti į savo išvykimo krepšį? Daiktus išskirstėme grupėmis, kad būtų lengviau įsiminti. Taip pat pateikiame šiek tiek papildomos informacijos ir įžvalgų, leisiančių išvykimo krepšį krauti išmintingai. Atmink, kad pasirėngimas ir šaltas protas ekstremaliuose situacijose paprastai būna vienas iš lemiamų išgyvenimo faktorių.

DOKUMENTAI. Čia turėtum orientuotis į esminius dokumentus: gimimo liudijimas, pasas, santuokos liudijimas, nuosavybės dokumentai, vairuotojo pažymėjimas ir kt. Jų gali prireikti, jei kiltų reikalas įrodyti savo tapatybę, ieškant artimųjų ar kertant sieną. Pravartu visų dokumentų kopijas turėti skaitmeninėje laikmenoje arba būti išsisaugojus savo el. pašte ar kitose paskyrose.

ARTIMŲJŲ NUOTRAUKOS. Paprastai, kai kalbame apie išvykimo krepšį, žmonės, ypač vyresni, nurodo, kad reikia pasiimti nuotraukų albumą. Viso albumo imti neverta, nes jis daug sveria ir užima vietą, tačiau pravartu kiekvienam šeimos nariui turėti bent kelias šeimos ir giminių nuotraukas: tėvų, senelių, vaikų. Jų gali prireikti, jei tektų ieškoti vienas kito.

Nuotraukas geriausia turėti portretines, o ne iš vakarėlių, taip pat geriausia, kad nuo nuotraukų padarymo ir realaus amžiaus bei išvaizdos nebūtų didelio skirtumo, t. y. jei turi vaiko nuotrauką, kur jam 12 metų, o jo realus amžius – 17 metų, arba tavo vyro nuotrauka iš tų laikų, kai jis buvo metalistas su ilgais plaukais ir barzda, o dabar jis trumpais plaukais ir švariai nusiskutęs, turbūt supranti, kad iš tokių nuotraukų naudos bus mažai.

UŽRAŠINĖ IR RAŠYMO PRIEMONĖ. Užrašinėje jau dabar turėtų būti surašyti visų artimųjų kontaktiniai

duomenys, kuriais galėtum su jais susisiekti, jei netektum savo ryšio priemonių. Užrašinėje taip pat pravartu žymėti einamąją informaciją, pavyzdžiui, kokiame evakuacijos centre arba laikiname prieglobstyje yra tavo tėvai. Reikalui esant užrašinė pravers, jei norėsi palikti raštelį artimiesiems ar išsiųsti laišką. Tokie dalykai gali palengvinti situaciją, jei reikės ieškoti vienas kito. Beje, visus kontaktus, nuotraukas ir dokumentų kopijas rekomenduojama turėti skaitmeniniu pavidalu USB laikmenoje.

MEDIKAMENTAI. Tavo išvykimo krepšio vaistinėlėje turėtų būti pagrindinės pirmosios pagalbos priemonės (tvarsčiai, pleistras ir pan.) bei vaistai (pavyzdžiui, nuo skausmo, peršalimo, viduriavimo, antibiotikai ir pan.). Be galo svarbu nepamiršti, jei šeimoje esama žmonių su specialiais medicininiais poreikiais, pavyzdžiui, alergija vabzdžiams, diabetas ir kt. Tuomet atitinkamai reikėtų pasirūpinti ir vaistais, šiuo atveju adrenalinu ir insulinu.

MAISTAS, VANDUO IR STALO ĮRANKIAI.

Maisto ir vandens turėtum įsidėti tiek, kad pakaktų 72 valandoms. Maistą geriausia rinkti kaloringą, skanų ir įprastą. Kalorijos svarbu, nes jos teikia energijos, skanus maistas kelia ūpą, o įprastas garantuoja, kad jo suvalgius nesutriks virškinimas. Maistas gali būti pats įvairiausias: turistinis užpilamas maistas, kariški sausi daviniai, konservai (geriau mėsos nei žuvies), lašiniai ir t. t.

Turėtum pasiskaičiuoti, kad suaugęs šeimos narys gautų bent 1 500 kalorijų per parą. Taip pat pravartu turėti saldumynų ar užkandžių, nes tokie dalykai suteikia ne tik energijos, bet ir kelia motyvaciją bei teikia džiaugsmo. Jei turite šeimos narių, kuriems gali būti reikalingas specialus maistas, pavyzdžiui, kūdikiams, vegetarams ar pan., tuomet pasirūpinkite, kad krepšyje būtų ir jiems tinkamo maisto trims paroms. Jei dėl maisto aišku, kiek įsidėti, vandens paprastai įsidedama per mažai. Reikėtų skaičiuoti taip, kad kiekvienam šeimos nariui vienai dienai būtų 2 litrai vandens. Vandenį geriausia laikyti pusės litro talpyklose, nes taip jį lengviau paskirstyti kuprinėje.

Taip pat derėtų turėti stalo įrankių (peilis, šakutė, šaukštas), indų (puodelis ir dubenėlis, iš kurių ne tik galima valgyti, bet ir virti maistą) ir primusą, ant kurio galima pasišildyti maistą ir vandenį.

Turėk peilį, nes jis pravers ir maistui pjaustyti, ir konservams atidaryti, taip pat gali praversti būtiniosios ginties atveju.

Svarbu turėti degtukų, skiltuvą, kitų ugnies įdegimo priemonių ar išgyvenimo rinkinuką, jei juo moki naudotis.

ELEKTROS PRIETAISAI. Nepaisant to, kad kiekvienas dabar turime išmaniuosius telefonus, turėtumėte įsidėti radijo imtuvą, maitinamą baterijomis. Telefonai išsikrauna, tad tau kažkaip reikės sužinoti situaciją ir vyriausybės nurodymus bei rekomendacijas. Lietuvos radijas ir televizija skelbs visą svarbiausią informaciją apie ekstremalią situaciją, gresiančius pavojus, vyriausybės ir specialistų rekomendacijas bei nurodymus. Skelbs visais kanalais, tačiau pagrindiniai bus radijas ir televizija.

Tikėtina, kad tuo metu gali nebūti interneto ryšio ir elektros energijos, tad radijo imtuvas su baterijomis greičiausiai bus vienintelė priemonė, per kurią galėsi girdėti naujausias žinias.

Taip pat svarbu turėti mobiliojo telefono ir kitų prietaisų kroviklius. Jei vis dėlto dingtų elektra, pravartu turėti išorinę bateriją. Žibintuvėlis taip pat praverstų, nes gali tekti keliauti naktį arba apsistoti laikiname prieglobstyje be elektros energijos. Nepamiršk atsarginių baterijų savo prietaisams.

ATSARGINIS RŪBŲ KOMPLEKTAS.

Išvykimo krepšyje turėtų būti atsarginių rūbų: kelnės, marškinėliai, batai, striukė nuo lietaus, megztinis, kelios poros kojinių, kepuraitė, apatiniai, termorūbai ir t. t. Drabužius derėtų įsidėti pagal sezoną, juk vasarą kailinių greičiausiai neprireiks, o žiemą reikia rimtesnių batų nei sportbačiai. Rūbai sušlampa ir suplyšta, tad atsarginis komplektas be galo svarbus. Esant karo atvejui venkite kariškų spalvų ar modelio rūbų, nes jus gali palaikyti kombatantu, tad tokiu atveju pirma šaus, o tada žiūrės, kas tu per vienas. Turėkite siuvimo reikmenų, nes suplyšę drabužiai gali labai trukdyti. Taip pat pravartu turėti lipniosios juostos. Čia norisi pajuokauti: jei kas nors neveikia, vadinasi, per mažai lipniosios juostos buvo priklijuota. Juokai juokais, tačiau kartą Bazinio šaulio įgūdžio pratybose, kai permirkę batai nuplyšo nuo pado, vienas šaulys juos apvyniojo gausiu kiekiu lipniosios juostos ir galėjo tęsti pratybas.

HIGIENOS REIKMENYS. Higienos reikmenis reikėtų dėti pagal poreikį. Nepriklausomai nuo lyties ir amžiaus visada derėtų turėti: muilo, dantų pastos, dantų šepetėlį, rankšluostį bei tualetinio popieriaus – visa kita pagal asmeninius poreikius ir galimybes. Pravartu turėti šlapių servetėlių, nes gali nebūti galimybės nusiprausti po dušu, tačiau jomis galėsite palaikyti savo organizmą švarų ir taip apsisaugoti nuo galimų infekcijos pavojų.

MIEGMAIŠIS ARBA ŠILTA PAKLODĖ.

Atkreipkite dėmesį į sezoną, nes vasarinis miegmaišis netiks žiemą, o žieminis vasarą užims per daug vietos. Pravartu turėti pripučiamą pagalvėlę ir paklotėlį, nes komfortabilus miegas kelia motyvaciją ir tausoją jėgas.

ŽAISLAI IR KNYGOS. Išvykimo krepšyje turėtų būti žaislų vaikams ir knygų bei priemonių laisvalaikiui vyresniems. Jei kurį laiką tau teks praleisti laikiname evakuacijos ar pabėgėlių centre, elementarios kortos, knyga ar stalo žaidimai padės išlaikyti gerą nuotaiką ir sumažinti stresą. Vaikams žaidimai apskritai bus gyvybiškai svarbūs, kad išvengtų emocinių traumų. Pabėgėlių ar evakuacijos centruose paprastai dėl nuovargio ar emocijų kyla trintis tarp žmonių, nes žmonės, paveikti streso ir baimės, pasidaro piktai ir agresyvūs, žaidimai ir minčių nukreipimas kita linkme gali padėti sumažinti įtampą.

VALIUTA. Išvykimo krepšyje derėtų turėti grynųjų pinigų. Geriau smulkesnėmis kupiūromis ir didesnį jų kiekį. Kortelės gali neveikti, jei nebus elektros, tad galėsite atsiskaityti tik grynaisiais. Taip pat svarbu turėti ir kitokios valiutos, pavyzdžiui, juvelyriniai dirbiniai, cigaretės, alkoholis – jie gali būti panaudoti kaip valiuta mainų prekybai. Šiuos daiktus reikėtų išslapstyti įvairiose krepšio ir drabužių vietose.

Į KOKĮ KREPŠĮ VISKĄ DĖTIS. Kai kalbame apie išvykimo krepšį, nekalbame apie pirkinių krepšelį. Krepšys turi būti patogus, pavyzdžiui, lagaminas su ratukais, jis bus patogus, jei turi problemų dėl nugaros, tačiau jis atima vieną ranką. Jei su sveikata viskas gerai, tuomet geriau kelioninė kuprinė, su ja esi mobilesnis ir abi rankos lieka laisvos.

Svarbu, kad visi daiktai nebūtų sukrauti į vieną kuprinę, bet kiek įmanoma paskirstyti visiems šeimos nariams. Jei įmanoma, kiekvienas nešasi po savo asmeninį krepšį su išvardytais dalykais, nes pasimetęs kiekvienas bus apsirūpinęs.

Jei su jumis iškeliauja maži vaikai, tuomet jiems į krepšį nederėtų dėti svarbių dokumentų ar valiutos, tačiau reikėtų pasirūpinti, kad prie jų būtų artimųjų kontaktai ir nuotraukos.

+ Svarbu atminti, kad išvykimo krepšys nėra garantas, jog viskas bus gerai, jis tiesiog padidina tavo galimybes išgyventi ekstremalioje situacijoje.

Panašų krepšį (nebūtinai su visais išvardytais daiktais) galima turėti automobilyje, tad, pavyzdžiui, žiemą kur nors užklimpęs ir neturėdamas galimybės prisišaukti pagalbos jau būsi apsirūpinęs.

Taip pat pravartu esminius dalykus (vandens ir maisto vienai dienai, valiutą, dokumentus ir pan.) susidėti į nedidelį krepšelį, nes jei nutiktų taip, kad kas nors kėsintųsi atimti tavo turtą (marodieriai, priešo kariai ar kiti niekdariai), turėsi galimybę bent jau kažką išsaugoti, nes net ir užpuolikai gali pasiduoti psichologiniam efektui ir pasigailėję palikti nedidelį krepšelį. x

